

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ**

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

«6М020600 – ДІНТАНУ» мамандығы бойынша

ПӘНДЕРДІҢ ТИПТІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫ

*** * ***

ТИПОВЫЕ УЧЕБНЫЕ ПРОГРАММЫ ДИСЦИПЛИН

по специальности «6М020600 – РЕЛИГИОВЕДЕНИЕ»

Алматы 2017

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ**

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

«6М020600 – ДІНТАНУ» мамандығы бойынша

ПӘНДЕРДІҢ ТИПТІК ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫ

*** * ***

ТИПОВЫЕ УЧЕБНЫЕ ПРОГРАММЫ ДИСЦИПЛИН

по специальности «6М020600 – РЕЛИГИОВЕДЕНИЕ»

Алматы 2017

1. Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде **ӘЗІРЛЕНГЕН ЖӘНЕ ҰСЫНҒАН.**

2. Типтік оқу бағдарламасы Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрі міндетін атқарушының 2013 жылғы 16 тамыздағы №343 бұйрығы негізінде бекітілген типтік оқу жоспарына сәйкес әзірленген (191 қосымша). ҚР Білім және ғылым министрлігі 2016 жылғы 05 шілдедегі №425 бұйрығымен өзгертулер енгізілген.

3. Республикалық оқу-әдістемелік жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру кеңесінің 2016 жылғы 30 маусымындағы №2 мәжіліс хаттамасының шешімімен **БЕКІТІЛДІ.**

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің рұқсатынсыз осы типтік бағдарламаларын көбейтуге және таратуға болмайды.

1. **РАЗРАБОТАНЫ И ВНЕСЕНЫ** Казахским национальным университетом им. аль-Фараби.

2. Типовая учебная программа разработана в соответствии с типовым учебным планом, утвержденным приказом исполняющего обязанности Министра образования и науки Республики Казахстан от 16 августа 2013 года № 343 (Приложение 191). Внесены изменения приказом Министра образования и науки РК от 5 июля 2016 № 425.

3. **УТВЕРЖДЕНЫ** протокольным решением №2 заседания Республиканского учебно-методического совета высшего и послевузовского образования от 30 июня 2016 года.

Настоящие типовые учебные программы не могут быть тиражированы и распространены без разрешения Министерства образования и науки Республики Казахстан

KDM 5301 – ҚАЗІРГІ ДІНТАНУ МӘСЕЛЕЛЕРІ (ғылыми және педагогикалық бағыт)

Көлемі 2 кредит

Байтенова Н.Ж. – философия ғылымдарының докторы, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің дінтану және мәдениеттану кафедрасының профессоры

Пікір жазғандар:

Сыргакбаева А.С. – философия ғылымдарының докторы, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің профессоры

Сатершинов Б.М. – философия ғылымдарының докторы, ҚР БжҒМ Философия, саясаттану және дінтану институты, дінтану бөлімінің меңгерушісі

ТҮСІНДІРМЕ ХАТ

«Қазіргі дінтану мәселелері» пәні 6M020600 - «Дінтану» бағыты бойынша базалық пәндердің міндетті пәндер блогына кіреді. «Қазіргі дінтану мәселелері» курсының ішінде қазіргі дінтанулық парадигмалар, оның зерттеу аймағының пәндік ерекшеліктерін анықтау, зерттеудің теориялық және әдіснамалық қағидалары және діни мәдениеттің ерекше феномені ретіндегі генезисі, діннің заманауи теориялары: философиялық, әлеуметтанулық, психоаналитикалық тұжырымдамалары, діндарлық мәселелері мен оның қазіргі қоғамда көрініс табуы, секуляризация, десекуляризация, постсекулярлы қоғам және десакрализация сынды сұрақтары анықталады. Алынған білімдер магистранттың қазіргі кездегі әлемнің діни келбетін, адамзат қоғамының рухани сферасын сипаттайтын қазіргі таңдағы қалыптасып отырған күрделі діни, саяси-мәдени және құқықтық жағдаяттардан хабардар болуына және ғылыми негізде діннің даму үрдістерін болжауға мүмкіндік береді.

«Қазіргі дінтану мәселелері» пәнін меңгеру нәтижесінде магистрант міндетті:

білуі керек: дінтанудың негіздерін, оның пәндік саласын нақты ажыратуға, дінтанудың теориялық және әдіснамалық қағидаларын; дін жайлы негізгі дінтанулық тұжырымдамаларды, діннің пайда болуы мен философиялық, әлеуметтанулық, психоаналитикалық мәні жайлы, секуляризация, десекуляризация, постсекулярлы қоғам, сакрализация және десакрализация, діндарлық пен оның қазіргі қоғамдағы көріністерінің мәселелері туралы.

істей алуы тиіс: дінтанудың пәндік саласын теологиядан, атеизмнен ажырата білуі; дінді мәдени феномен ретінде қарастыру; дінтанулық

зерттеудің негізгі теориялық және әдіснамалық қағидаларын пайдалану; дін жайлы негізгі тұжырымдамаларды талдау, діннің шығу тегі мен философиялық, әлеуметтанулық, психоаналитикалық мәні жайлы білу, кең таралған діндердің діни кешенін сипаттау; діни мұраның теориялық-танымдық ерекшеліктерін талдау; діннің қоғам өміріндегі ролі мен маңызын тарихи және өзекті аспектілер тұрғысынан түсіну; секуляризация, десекуляризация, постсекулярлы қоғам, сакрализация және десаκραлизация үдерістерін ажырату; діндарлық пен оның қазіргі қоғамдағы көріністерінің мәселелері туралы сұрақтарға жауап бере алуы.

дағдысы болуы керек: ақпараттар дереккөздерімен жұмыс істеу; зерттеліп отырған пән саласында аналитикалық ойлау; діни негіздегі қақтығыстарды туғызбайтын ойлау жүйесін дамыту; дінтанудың қалыптасуы мен даму тарихы жайлы өткенді шолатын мазмұнды баяндау; діни дереккөздердің мәтіндерімен жұмыс жасау.

Пререквизиттер мен постреквизиттер: Отандық және шетелдік дінтану тарихы, діндер тарихы, дін философиясы, дін әлеуметтануы, дін психологиясы, дін феноменологиясы.

Оқыту нәтижелері. Жалпы құзіреттіліктер:

қолданбалы:

- Ауызша және жазбаша ойтұжырымды логикалық қисынды, дәйекті және түсінікті құра білу;
- Сұхбаттаса алатын деңгейде, шетелдік ақпараттарды табу мен талдай алатын деңгейде шетел тілін меңгеру;
- **тұлғааралық:** жеке тұлғалық және әлеуметтік маңызды дүниетанымдық, діни мәселелерді, діни оқиғалар мен үрдістерді түсіну және талдау, діндер тарихы жайлы білімін кәсіби және қоғамдық іс-әрекеттерде пайдалану; тарихи үдерістің заңдылығы және қозғаушы күшін, ондағы адамның алар орнын түсіну;
- **жүйелік:** мүмкіндігі шектеулі тұлғалардың ортақ мәдениетін қалыптастыруға, мүмкіндігі шектеулі адамдар және олардың отбасыларымен діни сауаттылық жұмысын жүргізу үшін мәдениет мекемелерімен өзара әрекеттесуге дайындық;
- **пәндік**
- кәсіби міндеттегі мәтіндерді редакциялау және жасай білу;
- отандық және шетелдік дінтану мен әдістемелік мұраларды кәсіби іс-әрекеттерде, заманауи әдістемелік бағыттар мен тұжырымдамаларды өз кәсібінде пайдалана білу.

ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ

1	Дінтанудың қазіргі ахуалы: пәні, функциясы және ғылымдар жүйесіндегі орны.
2	Дінтанудың теориялық және әдіснамалық мәселелері
3	Дін түсінігі. Дін мәдениет феномені ретінде. Діндер классификациясы.
4	Діннің мәндік сипаты жайлы философиялық тұжырымдамалар
5	Діннің әлеуметтанулық тұжырымдамалары
6	Дін феноменінің психоаналитикалық парадигмалары
7	Діндарлық мәселесі және оның қазіргі қоғамда көрініс табуы. Заманауи тұлғаның діни тұрғыда өзін-өзі анықтауы.
8	Жаңа діни қозғалыстар: түсінігі, мәні, мәселелері
9	Дін тарихының қазіргі мәселелері
10	Дін психологиясы: негізгі мәселелері және даму болашағы
11	Дін философиясының қазіргі мәселелері
12	Дін әлеуметтануының қазіргі мәселелері
13	Дін феноменологиясының қазіргі мәселелері
14	Дін антропологиясының қазіргі мәселелері
15	Қазіргі Қазақстандағы дінтану: хал-ахуалы және болашағы

ПӘННІҢ МАЗМҰНЫ

Кіріспе

Курстың мақсаты: заманауи дінтанудың мәселелері мен өзектілігін анықтау. Бұл мақсат мыналарды жобалайды: дінтанудың ерекшелігін ашу, дінтанудың пәндік салаларын анықтау, дінтанудың пәнін теология мен атеизмнен жіктеу, дін жайлы дінтанудың әртүрлі заманауи теорияларын талдау, секуляризация, десекуляризация, постсекулярлы қоғам, сакрализация және десакрализация құбылыстары, олардың қазіргі қоғамдағы көрініс табу мәселелерін айқындау. Жаңа діни қозғалыстармен байланысты сұрақтар, олардың түсінігі, мәні, мәселелері қарастырылады. Дінтанудың негізін құрайтын дін тарихы, дін философиясы, дін әлеуметтануы, дін психологиясы, дін феноменологиясы, дін антропологиясы мәселелеріне баса назар аударылады.

Курстың міндеті:

- дінтанудың пәнін академиялық ғылым ретінде анықтау: мәселесі мен оның даму болашағын анықтау;
- заманауи дінтанудың негізгі даму үрдістерін анықтау;
- діннің пайда болуы туралы заманауи дінтанудың негізгі тұжырымдамаларымен таныстыру;
- қазіргі қоғамдағы діннің ролі мен орны жайлы ой түйіндей отырып, қазіргі дінтанудың жай-күйі, болашағы жайлы, сонымен қатар әлемдік қауымдастықтардың жаһандануы мен секуляризация жағдайындағы

түсініктерді қалыптастыру;

- дінтанудың қазіргі кездегі хал-ахуалы, оның мәселелері мен негізгі даму үрдістері жайлы түсінік беру;

- дінтанудың қазіргі мәселелеріне байланысты салыстырмалы талдау жасау және дінтанулық білімнің болашағы мен даму үдерісін анықтау қабілетін қалыптастыру;

- дінтанудың өзекті мәселелері мен дінтанулық білімнің даму келешегін өз бетінше талдау үшін теориялық негіздерді меңгеру.

«Қазіргі дінтану мәселелері» пәнінің нысаны болып дінтанудың ғылыми және оқу пәні, теориялық және әдіснамалық мәселелер, діннің дінтанулық тұжырымдамалары, діндарлық пен жеке тұлғаның діни идентификациясы, секуляризация, десекуляризация, постсекулярлы қоғам, сакрализация және десаκραлизация құбылыстары, олардың қазіргі қоғамдағы көрініс табу мәселелері, дінтанудың құрамдас бөліктері және олардың дамуының негізгі үрдістері табылады.

«Қазіргі дінтану мәселелері» курсының зерттеу нысанына дінтанудың пәні, дінді зерттейтін басқа пәндермен байланысы, дінтанудың теориялық және әдіснамалық қағидалары, дін жайлы дінтанулық тұжырымдамалар, заманауи дінтанудың негізгі мәселелері жатады.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Дінтанудың қазіргі ахуалы: пәні, функциясы және ғылымдар жүйесіндегі орны

Қазіргі гуманитарлық білімдер жүйесіндегі дінтанудың орны. Рух туралы ғылымдар шеңберіндегі дінтанудың мәртебесі. Дінтанудың пәні, нысаны және мақсаты. Дінтану және теология, құдай туралы ілім, исламтану, ортақтығы мен айырмашылығы, пәндік салаларының өзгешелігі. Дінтанудың дамуының негізгі кезеңдері.

Дінтанудың ғылыми мәртебесі мен пәнін анықтаудағы мәселе, қоғамның рухани өміріндегі орны мен ролі. Дінтанудың нысанының (кең деңгейдегі дін мәселесі), оның феномені мен эпифеномендерінің, оның функционалдық құрылымының, рухани мәнінің фальсификациясы жайлы түсіндірмелер.

Дінтануды түрлі қағидаларға байланысты бөлу үрдісі: теориялық және эмпирикалық, философиялық және тарихилық, жалпы және жалқы, теологиялық және зайырлы, ішкі және сыртқы. Жаңа дінтанулық парадигмаларға байланысты ізденіс. Метадінтану дінтанудың тарихы мен теориясы ретінде. XX ғасырдың екінші жартысындағы дінтанудың дағдарысқа ұшырау себептері.

Дінтанудың теориялық және әдіснамалық мәселелері

Қазіргі дінтанудағы әдіс және әдіснама мәселесі. Дінтанудың теориялық және әдіснамалық негіздерін өңдеу қажеттілігі. Ф.М. Мюллер

«Дін туралы ғылымға кіріспе». К. Тиле және оның фундаменталды теориялық-әдіснамалық еңбегі «Дін туралы ғылымның негізгі қағидалары». К. Тиле діннің мазмұны мен мәні, оны тану жолдары мен әдістері, дін туралы ғылымның мақсаты мен міндеті. П. Шантепи де ля Соссе және Э. Ренанның теориялық-әдіснамалық идеялары. П. Шантепи де ла Соссе дінтанудың теориялық негіздері жайлы.

Дінтанудың әдіснамалық негіздері, компаративизм, эмпирикалық деректілік, зерттеудің теориялық негізділігі қағидалары, объективтілік, тағаттылық, бейтараптылық, саяси туралық пен шынайы ғылымдық. Дінді зерттеудің әдіснамалық ыңғайларындағы плюрализм дінтанудың дамуының заңдылығы ретінде. Дінді зерттеудің әмбебап әдіснамалық қағидаларына байланысты ізденіс.

Дін түсінігі. Дін мәдениет феномені ретінде. Діндер классификациясы

Дін түсінігін анықтаудағы негізгі тәсілдер. Діннің мәндік сипаттамалары. Діннің негізі және алғышарттары. Дін мәдениет жүйесінде. Діннің қоғамдағы функциялары.

Дінді классификациялау мәселесі. Діндердің көптүрлілігі және оларды классификациялау мәселесі. Діндер классификациясына эволюциялық ыңғай. Дін тарихының эволюциялық моделі. Дін тарихының қағидалары. Дін тарихының пәні, мақсаты және негізгі түсініктері. Дін тарихы эмпирикалық материалдың негізгі бастауы ретінде. «Параллельдер заңы» Р. Отто. Ф.М.Мюллердің дін тарихының тілдік бейнесі. Этнодінтану дәстүрі. Гегельдің діндер классификациясы. Таралуына қарай діндер классификациясы (тайпа-рулық, ұлттық, әлемдік). Құрылымдарына қарай діндер классификациясы. Діннің қарапайым формалары, политеизм, супремотеизм, пантеизм, дуализм, монотеизм, теизм. Діндер классификациясының пікірталасты мәселелері.

Діннің мәндік сипаты жайлы философиялық тұжырымдамалар

Дін философиясы тұрғысынан дін әлеуметтік-мәдени феномен ретінде: У. Джемс, Р. Отто, М. Элиаде, М. Мюллер.

Уильям Джеймстың прагматизмі және радикалды эмпиризм. Р.Отто діннің нуменозды болмысы туралы. М. Элиаденің иерофаниды діни феномен ретінде (hierophanie) түсіндіруі.

Постмодернистік дін философиясының плюрализмі. Постмодернистік дін философиясы. Ф.М. Мюллер, Ж. Лакан, Ж. Делез, Ф. Гваттари. Постмодернистік философияның діни бағыты. Д.Р. Гриффин және Х. Смит.

Постмодернистік философияның бейконфессионалды бағыты. Ж. Батай, М. Фуко, Ж. Бодрийяр, Ж. Деррида, Ж.-Ф. Лиотар.

Діннің әлеуметтанулық тұжырымдамасы

Дін әлеуметтануының негізін салушылар Э. Дюркгейм, Г. Зиммель, М. Вебер, В. Шмидт және т.б. Дін әлеуметтануының постклассикалық кезеңінің

негізгі өкілдері Г. Зиммель, К. Манхейм, К. Леви-Стросс, М. Фуко, М. Лакан және т.б.

Э. Дюркгейм, діннің әлеуметтік тұжырымдамасы. «Діни өмірдің карапайым формалары. Австралиядағы тотемдік жүйе» шығармасындағы дін әлеуметтануы мәселесін, дін мәселесін қарастыруы. Э.Дюркгеймнің дінді салт-жоралар мен бірегей сенімдер жүйесі ретінде қарастыруы. Э. Дюркгеймнің дінтанулық тұжырымдамасының теориялық-әдіснамалық қағидалары, дінді анықтау.

М.Вебер діннің капитализм рухына әсері жайлы. М. Вебер, діни мәселелерге арналған шағармалары: «Әлемді діни тұрғыдан қабылдамаудың бағытары мен сатыларының теориясы», «Әлемдік діндердің шаруашылық этикасы», «Протестанттық этика және капитализм рухы», «Дін әлеуметтануы (Діни қауымдастықтар типтері)». М. Вебердің көзқарастары бойынша негіз болатын материалдық заттар емес, рухани құбылыстар, соның ішінде ерен еңбек, аскеттік мінез-құлық, саналылықты уағыздайтын протестанттық дін негізгі болып табылады. Макс Вебердің негізгі шығармасы «Протестанттық этика және капитализм рухы». М. Вебер діннің әлеуметтік ролі, капиталистік жүйеге әсер ететін рухани факторлар туралы. Макс Вебер протестантизмнің діни этикасының «капиталистік рухқа» сәйкестігі жайлы. М. Вебер діни харизма туралы.

Дін феноменінің психоаналитикалық парадигмалары

Діннің психоаналитикалық тұжырымдамасының негізін салушы З. Фрейд. З.Фрейдтің шығармалары: «Тотем және табу», «Мұса адам және монотеистік дін», «Леонардо да Винчидің балалық шағын еске алу» және т.б. Діннің психоаналитикалық тұжырымдамасы дінге деген жалпыпсихологиялық және әлеуметтік-психологиялық ыңғай ретінде. З. Фрейдтің дінді бейсаналы сублимация ретінде түсіну көзқарасы. З. Фрейдтің діннің психоаналитикалық тұжырымдамасының екі постулаты: 1) дін дегеніміз ұжымдық невроз; 2) дін невроздан қорғанудың ұжымдық құралы.

К.Г. Юнгтың психиканың архетиптік мазмұнын діннің негізі ретінде түсінуі. Діннің психоаналитикалық тұжырымдамасын К.Г. Юнг және Э. Фроммның дамытуы. К.Г. Юнг дін психологиясы мен аналитикалық психологияның негізін салушылардың бірі, заманауи діни модернизмнің бейконфессионалды бағытының өкілі. К.Г. Юнгтың тікелей діни мәселелерге арналған еңбектері: «Психология және дін», «Мессаға ауысудың символизмі», «Үшбірлік догматына психологиялық түсініктеме», «Иовқа жауап» және т.б. К.Г. Юнгтың дінді «ұжымдық беймазалық невроз», невроз діндарлықты жоғалту нәтижесі ретінде түсінуі.

Э. Фромм неотрейдизмнің негізін салушы. Э. Фромм діннің экзистенциалды табиғаты жайлы. Э. Фромм діннің табиғаты мен мәні туралы, оның шығармалары: «Психоанализ және дін», «Дзэн-буддизм және психоанализ», «Христос жайлы ілім», «Ие болу немесе бар болу (иметь или

быть)», «Сіздер Құдай сияқты боласыздар. Көне Өсиетті және оның дәстүрлерін радикалды түрде интерпретациялау» және басқалар.

Діндарлық мәселесі және оның қазіргі қоғамда көрініс табуы. Заманауи тұлғаның діни тұрғыда өзін-өзі анықтауы.

Дәстүрлі және дәстүрлі емес формалардағы діндарлық феномені. Қазіргі діндарлықтың негізгі ерекшеліктері.

Дінтанудағы діндарлық пен діни қозғалыс феноменінің концептуализациясы. Діндарлықты философиялық талдау әдіснамасы. Діндарлықтың мәні мен типтері. Қазіргі қоғамдағы діндарлықтың даму факторлары. Қазіргі қоғамдағы діндарлықтың дамуындағы үрдістер. XX ғасырдың аяғы мен XXI ғасырдың басындағы қазақстандық қоғамдағы діни хал-ахуал. Қазіргі қоғамдағы діндарлықтың дамуындағы үрдістер, ерекшеліктер мен қайшылықтар. Қазіргі қоғамдағы діндарлықтың гуманистік ресурсы. Діни фундаментализм діндарлықтың көрініс табуының жағымсыз формасы ретінде.

Қазіргі қоғамдағы десакрализация жағдайындағы халық арасындағы діндарлықтың ерекшелігін зерттеу (зерттеу әдіснамасы мен әдістері); Секуляризация және десекуляризация, постсекулярлық қоғам (Ю.Хабермас), сакрализация және ресакрализация.

Қазіргі кездегі тұлғаның діни тұрғыда өзін-өзі анықтауы. Діни және конфессионалды сәйкестіктің көрінісінің ерекшеліктері.

Жаңа діни қозғалыстар: түсінігі, мәні, мәселелері

XX ғасырдың екінші жартысындағы "жаңа діни қозғалыстарға" (Гюнтер Керер), "квазидіндерге" (Ниниан Смарт), "криптодіншілдікке" (Мирча Элиаде), "секуляризацияға" (Толкотт Парсонс) деген қызығушылықтың артуы. XX-шы жүзжылдықтың екінші жартысындағы культтердің діни өршуі, жаңа діни қозғалыстар, экзотикалық рухани топтар және ерекше мистикалық мектептер.

Жаңа діни қозғалыстар феноменін зерттеудің теориялық-әдіснамалық алғышарттары. "Жаңа діни қозғалыстар" түсінігін анықтау мәселесі. Дәстүрлі емес діни қозғалыстардың қалыптасу себептері мен түсінігі, олардың классификациясы. Жаңа діншілдіктің формаларының пайда болу тарихы, сектанттық пен дәстүрлі емес наным-сенімдердің феномені (сатанизм, неопұтқа табынушылық). Жаңа діни қозғалыстардың сенімдік дереккөздерінің деструктивті бағыттылығы, олардың азаматтық қоғам жүйесіндегі ролі.

Қазіргі діни динамика үрдісі. Деструктивті тоталитарлы секталар. Діни тоталитарлы секталардың феномені және олардан шығу жолы. Тоталитарлы секталар сынды діни бірлестіктердің деструктивті сипаттамасын зерттеу және олардың басқа діни конфессиялардан айырмашылығы.

Дін тарихының қазіргі мәселелері

Діннің даму тарихы, пайда болуы мен мәні. Дін тарихы дінтанудың бір бөлімі ретінде. Дін тарихы бойынша дінтанулық жұмыстар: "Алғашқы қауымдық мәдениет" (Э. Тайлор), "Діни өмірдің қарапайым формалары" (Э. Дюркгейм), "Көне қала" (Н. Фюстель де Куланж), "Алғашқа қауым адамдарының рәміздері мен мистикалық тәжірибелері" (Л. Леви-Брюль) және басқалар.

Дін тарихы әртүрлі діндер мен олардың нақты формаларын барлық уақыт бойына жүргізілетін зерттеу ретінде. Діннің пайда болуын зерттеу, наным-сенімнің көне формалары (археологияның, этнографияның, салыстырмалы тіл білімі мәліметтері және т.б. негізінде.). Жалпы діндер тарихы, белгілі бір дін немес конфессия, дін мен конфессияның елтанулық тарихы аясындағы зерттеулер.

Дін психологиясы: негізгі мәселелері және даму болашағы

Дін психологиясының қазіргі күйіндегі ғылыми бағыт ретіндегі негізгі мәселелері. Дін психологиясының заманауи ғылымдар жүйесіндегі орны. Дін психологиясы діни құбылыстардың функциясы, дамуы мен қалыптасуының психологиялық заңдылығын, мазмұнын, құрылымын, құбылыстардың бағыттылығын, олардың діни кешендегі орны мен ролін және жеке адам, топтар, қоғамның діни емес саласына әсерін зерттейтін ғылым ретінде.

Дін психологиясының элеуметтік-психологиялық мәселелері. Дін психологиясының дифференциалды-психологиялық мәселелері. Дін психологиясының жас ерекшеліктік-психологиялық мәселелері, жас ерекшелігіне байланысты дінге деген көзқарасты зерттеу. Дін психологиясының педагогикалық-психологиялық мәселелері. Медициналық-психологиялық мәселелер. Діни психотерапия жеке психотерапевттік бағыт ретінде. Дін психологиясының этнопсихологиялық аспектілері.

Дін философиясының қазіргі мәселелері

Қазіргі дінтанудың теориялық-әдіснамалық мәселелері: дінді ғылыми танудағы дін философиясының орны мен ролі. Дін философиясы дінтанудың базалық бөлімі ретінде. Дін философиясының экспликациясы философиялық ой толғаудың арнайы пәндік саласы ретінде. Дінтанулық білім контекстіндегі философиялық танымның қажеттілігі мен маңыздылығы. Дін философиясы басқа нақты ғылымдар үшін метатеория және әдіснама ретінде.

Дінтанудың дін философиясымен арақатынасы турасындағы пікірталас. Дінтанудың теориясы мен әдіснамасындағы дін философиясының терістелуі. Дін философиясының дін туралы ғылымдағы орны мен роліне қатысты сыни көзқарас. Дін философиясының философиялық дінтану мен философиялық теологияға бөлінуі.

Дін философиясының діни философиядан айырмашылығы. Діни философия діни дүниетаным қағидаларынан шығатын Күдай мен әлем (онтология және метафизика), адам (антропология), қоғам (элеуметтану,

историософия) туралы түсініктер, идеялар, тұжырымдардың жиынтығы ретінде.

Дін әлеуметтануының қазіргі мәселелері

Тарихи зерттеулерден заманауи зерттеулерге басымдылық беретін жаңа діни жағдай. Зерттеу саласының өзгеріске ұшырауы, атап айтқанда тарихи талдаудан заманауи зерттеулерге, дінді зерттеудің жаңа әдістері мен әдістемелерін жасауға көшу.

Дін әлеуметтануы дінді әлеуметтік феномен ретінде қарастырады. Дін әлеуметтануының пәндік саласы: тұлғаның діни мінез-құлқы, әлеуметтік әрекет және діни білім, діни топтар мен институттар, олардың қызметі мен трансформациясы, дін мен қоғамның өзара әрекеттесуі. Дін әлеуметтануының әдістері мен әдістемесі, әлеуметтанулық зерттеулер. Дін әлеуметтануы, жалпы әлеуметтанулық теорияның болмауы және кейде бір бірімен байланысы жоқ көптеген эмпирикалық және жеке зерттеулерге бөлінуі. Жалпы әлеуметтанулық зерттеулер және дінтанулық білімнің басқа салаларымен өзара әрекеттесу болмаған жағдайда әлеуметтанулық зерттеулердің теориялық және әдіснамалық негіздерін әзірлеу қажеттілігі. Дінді нақты-әлеуметтанулық зерттеулер.

Діннің пайда болуы мен қоғамдағы маңызы. Макс Вебердің әлеуметтанулық тұжырымдамасындағы дін талдауы. Діннің қоғамға әсері мен өзара әрекеттесуі. М. Веберің "Протестанттық этика және капитализм рухы" атты еңбегінің сипаттамасы. Діннің элементтері мен типтері.

Дін феноменологиясының қазіргі мәселелері

Феноменология дін туралы ғылымдар контекстінде. Дін феноменологиясының тарихы мен әдістері. Батыстық дінтану феноменология жайлы. Дін феноменологиясының басты түсініктері: «қасиетті», «профанды» («қасиетті зат», «қасиетті сан», «қасиетті кеңістік және уақыт»), «нуминозды» және т.б. Дін феноменологиясының пәндік саласы жайлы гипотеза.

Дін феноменологиясы аясындағы классикалық теорияларды зерттеу, дінтанудың әдіснамасы мен пәні туралы пікірталастарды шешу. Қасиеттілік тұжырымдамасы және оның бөлігі болып табылатын нуминоздылықты талдау. XX ғасырдағы дін феноменологиясы. Дін феноменологиясының мәселелерін өңдеудегі бастыстық ғалымдар: П.Д. Шантепи де ла Соссе, Р. Отто, Г. ван дар Леув, М. Шелер, Ф. Хайлер, К.Ю. Блеекер, М. Элиаде және т.б. Дін феноменологиясының дамуына неміс философы Э. Гуссерльдің феноменологиялық философиясының және М. Хайдеггердің экзистенциализмінің әсері. Э. Гуссерль феноменологиялық философиясының негізін салушы. Гуссерлиандық нұсқадағы дін феноменологиясы XX ғасырдағы батыс дінтануының негізі ретінде. Қазіргі дін феноменологиясының дағдарысы. Э. Гуссерльдің феноменологиясының қайшылығы, субъективизмі, солипсизмі, феноменологияның гуссерлиандық

бағытынан өзге сенімді әдіснамалық негізге байланысты ізденіс.

Дін феноменологиясының бағыттары: діннің дескриптивті феноменологиясы (Шантепи де ла Соссе, Гео Виденгрэн), діннің типологиялық феноменологиясы (Мирча Элиаде), діннің интерпретативті феноменологиясы (Юко Клаас Блеекер), діннің неофеноменологиясы (Жак Ваарденбург).

Дін антропологиясының қазіргі мәселелері

Дін антропологиясы дін әлеуметтануы мен дін психологиясын қамтитын мәдени антропологиядағы бағыт ретінде. Дін антропологиясының зерттеу саласы – дәстүрлі қоғамдағы архаикалық наным-сенімдер, жаңа діндер мен жаңа діни қозғалыстар, ғылым, дін және магияның арақатынасы мәселесі. Діннің біртұтас антропологиялық теориясы мәселесі, діни наным-сенімдер мен жораларды зерттеу үшін жалпыға ортақ әдіснаманы қалыптастыру.

XIX ғасырдың екінші жартысындағы дінді антропологиялық зерттеу: Макс Мюллер, Эдуард Тайлор, Джеймс Фрэзер, Уильям Робертсон-Смит. Батыстағы антропологиялық дінтану. Батыстық ғылымдағы антропологиялық немесе тарихи-эволюционистік мектеп (Э.Тайлор, Э.Лэнг, Г.Спенсер және т.б.) салыстырмалы этнографияның даму нәтижесі ретінде. Дінді антропологиялық зерттеу әдіснамасы. Э. Тайлор мифтің пайда болуы туралы. Дж. Фрейзер магия мен анимизмнің байланысы жайлы. Дж. Фрейзердің тұжырымдамасындағы миф және ғұрып. Үндістан, Қытай және Ежелгі Греция діндеріндегі, христиандық, ислам, иудаизм сынды түрлі діни дәстүрлердегі антропологиялық идеяларды талдау. Православтық, католиктік және протестанттық антропологияның салыстырмалы талдауы. XX ғасырдағы дін антропологиясындағы дінге анықтама беру талпынысы: Э. Тайлор, К. Гирц және М. Спиро. Дін антропологиясындағы зерттеудің пәндік саласы мен діни сенім мәселесі.

«Дін антропологиясы» (Anthropology of religion) мен «Діни антропологияның» (теологияның бөлімі ретінде түсінілетін) байланысы. Дін антропологиясы – ұлттық және әлемдік діндердегі адамның Құдайға, қасиетті нәрселерге қатынасы жайлы түсінік; сонымен бірге – Құдай ілімі философияның бөлімі немесе пәні, қасиетті мәтіндер мен сенім дәстүрлеріне негізделген мәнділік, адамның пайда болуы мен міндеті туралы ілім.

Қазіргі Қазақстандағы дінтану: хал-ахуалы және болашағы

Қазақстандық қоғамдағы дінтанудың қалыптасуының ерекшеліктері. Қазіргі Қазақстандағы дінтанудың дамуының негізгі сатылары. Кеңестік және посткеңестік кезеңдегі атеизм. Дінтану және атеизм: түбегейлі айырмашылығы. Теология. Исламтану. Қазіргі қазақстандық дінтанудың дамуының негізгі үрдістері.

Қазіргі қазақстандық дінтанудың өзекті мәселелері. Қазақстандағы конфессияаралық және діни үдерістерді зерттеудің әдіснамасы мен

әдістемесін негіздеу. Теориялық дінтанудың дамуы, аналитикалық бөлімінің салмағының артуы. Шетелдік дінтанудың жалпы әлемдік үрдістерін есепке ала отырып қазіргі қазақстандық дінтанудың дамуы.

Дін тарихы, дін философиясы, дін әлеуметтануы, дін психологиясы, дін феноменологиясы, дін антропологиясы бағыттары бойынша кадрларды дайындау, қазіргі қазақстандық дінтанудың құрамдас бөліктерін дамыту мәселелері. Нақты-әлеуметтанулық зерттеулердің кеңеюі және одан ары тереңдей түсуі. Қазіргі қазақстандық дінтанудағы далалық зерттеу мәдениетінің қалыптасуы.

СЕМИНАР САБАҚТАРЫНА ҰСЫНЫЛАТЫН ТАҚЫРЫПТАР ҮЛГІСІ

1. Дінтанудың қазіргі ахуалы: пәні, функциясы және ғылымдар жүйесіндегі орны.
 2. Дінтанудың теориялық және әдіснамалық мәселелері
 3. Дін түсінігі. Дін мәдениет феномені ретінде. Діндер классификациясы
 4. Діннің қазіргі философиялық тұжырымдамалары
 5. Діннің қазіргі әлеуметтанулық тұжырымдамалары
 6. Діннің қазіргі психоаналитикалық тұжырымдамалары
 7. Діндарлық мәселесі және оның қазіргі қоғамда көрініс табуы.
- Заманауи тұлғаның діни тұрғыда өзін-өзі анықтауы
8. Жаңа діни қозғалыстар: түсінігі, мәні, мәселелері
 9. Дін тарихының қазіргі мәселелері
 10. Дін психологиясының қазіргі мәселелері
 11. Дін философиясының қазіргі мәселелері
 12. Дін әлеуметтануының қазіргі мәселелері
 13. Дін феноменологиясының қазіргі мәселелері
 14. Дін антропологиясының қазіргі мәселелері
 15. Қазіргі Қазақстандағы дінтану: хал-ахуалы және болашағы

СТУДЕНТТЕРДІҢ ОҚЫТУШЫМЕН ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫНА ҰСЫНЫЛАТЫН ТАҚЫРЫПТАР ҮЛГІСІ

1. Дінтану білім саласы ретінде
2. Дінтану ғылым және оқу пәні ретінде
3. Дінтану теориялық білім жүйесі ретінде
4. Қазіргі гуманитарлық білім беру жүйесіндегі дінтанудың орны
5. Дінді ғылыми тұрғыда зерттеу кезіндегі дінтанушының конфессионалдық ұстанымы мәселесі
6. Дінтанудың терминологиялық аппараты: қалыптасу мәселесі
7. Діни тәжірибені зерттеу мәселесі және оны шешу тәсілдері

СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫНА ҰСЫНЫЛАТЫН ТАҚЫРЫПТАР ҮЛГІСІ

1. Дінтанудың пәні, нысаны және мақсаты.
2. Дінтану эмпирикалық ғылым ретінде.
3. Дінтанудағы әдіс және әдіснама мәселесі.
4. Дінді анықтау мәселесі дінтанудың негізгі пәні ретінде.
5. Дін тарихындағы нысан-әдіс оппозициясы.
6. У.Джеймстің діни тәжірибені зерттеу қағидалары
7. Қазіргі гуманитарлық білім беру жүйесіндегі дінтанудың орны
8. Мәдениет, этнос, ұлттық мәдениет, дін зерттеу нысаны ретінде
9. Діннің семиотикалық талдауы және оның қазіргі кездегі мүмкіндіктері
10. Дінтанудағы қазіргі үрдістер

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Негізгі :

1. Мюллер, Ф. М. Введение в науку о религии : четыре лекции прочитанные в Лондонском Королевском Институте в феврале – марте 1870 года / Ф. М. Мюллер; Под общ. ред. А. Н. Красникова; Пер. с англ. Е. С. Элбакян. – М. : Высшая школа, 2002. – 258 с.
2. Радугин А.А. Введение в религиоведение: теория, история и современные религии: Курс лекций / Радугин А.А. - 2-е изд. М.: Центр, 2001.
3. Яблоков И.Н. Основы теоретического религиоведения. М., 1994..
4. Религиоведение [Текст]: учебное пособие для вузов/[М. М. Шахнович, М. Е. Кравцова, Т. А. Чумакова и др.] ; под ред. М. М. Шахнович.-СПб.: Питер, 2008.-430 с.
5. Ғ.М.Мұтанов, К.Х.Таджикова, М.Ш.Хасанов, Г.Ж.Нұрышева, Г.Қ.Құрманғалиева, Н.Л.Сейтахметова, А.С.Сырғақбаева, Б.А.Джаамбаева. Әл Фараби және қазіргі заман: оқу құралы. Ғ.М.Мұтановтың жалпы редакциясымен. Қазақ тіліне аударған Г.Ж.Нұрышева. – Алматы. – Қазақ университеті. 2014. – 223 б.
6. Байтенова Н.Ж., Құрманалиева А.Д., Рысбекова Ш.С., Бейсенов Б.Б., Борбасова К.М., Мейрбаев Б.Б., Абжалов С.У. Монография. Қазіргі Қазақстандағы дінтану: қалыптасуы мен даму жолдары. Ч – Алматы: Қазақ университеті, 2014. – 138б.
7. Зерттеу университетіне трансформациялау аясындағы дінтанулық білім. Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Бас ред. Ғ.М.Мутанов. – Алматы, Қазақ университеті, 2012. – 334б.
8. Қазіргі Қазақстандағы дінтанулық білім беру жүйесі: жағдайы және перспективалары. Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Бас ред. Н.Ж. Байтенова. – Алматы, Қазақ университеті, 2014. – 347б.

9. Қазақстандағы мәдени және әлеуметтік-саяси дамуындағы діннің рөлі. Оқулық гуманитарлық-сұхбаттық жоба ретінде. Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Бас ред. З.К.Шауқенова және С.Е.Нұрмұратов. – Алматы, ИФПиРКН МОН РК, 2015. – 334б.

10. Байтенова Н.Ж., Демеуова А.А. Религия как социокультурный феномен: религиоведческий дискурс. Учебное пособие. – Алматы, Қазақ университеті, 2014. – 138б.

11. Байтенова Н.Ж., Демеуова А.А. Религия и общество: современный дискурс. Учебное пособие. – Алматы, Қазақ университеті, 2014. – 138б.

12. Косиченко А.Г. Религия: сущность и актуальные проблемы. – Алматы, ИФПиРКН МОН РК, 2012. – 220б.

Қосымша :

1. Гараджа, В. И. Социология религии : учебное пособие для вузов / В. И. Гараджа. – 3- изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА, 2007. – 344 с.

2. Лекции по истории религии. Учебное пособие. СПб, 1997.

3. Мечковская, Н. Б. Язык и религия : Лекции по филологии и истории религий : Учебное пособие для вузов / Н. Б. Мечковская. — М. : Гранд, 1998. — 350 с.

4. Мистика. Религия. Наука : классики мирового религиоведения: [Антология: Пер. с англ., нем., фр.] / [Редкол.: Ю. В. Божко и др.; Сост. и общ. ред. А. Н. Красникова]. – М. : Канон+, 1998. – 430 с.

5. Мосс, М. Социальные функции священного / М. Мосс; [Пер. с фр. под ред. И. В. Утехина]. — СПб. : Евразия, 2000. — 444, [2] с.

6. Музафарова, Н. И. История религий: учебное пособие для вузов. — Ростов-на-Дону : Феникс, 2004. — 314 с.

7. Элиаде, М. Трактат по истории религии / М. Элиаде; Пер. с фр. А. А. Васильева. – Т. 1 – 2. – СПб.:Алетейя, 2000.

8. Васильев Л.С. История религий Востока: Учеб. Пособие для вузов/Л. С. Васильев. - 4-е изд. - М.: Кн. Дом «Ун-т», 1999. ТайлорЭ.Б. Первобытная культура. М., 1989.

9. Байтенова Н.Ж., Құрманалиева А.Д., Рысбекова Ш.С., Бейсенов Б.Б., Борбасова К.М., Мейрбаев Б.Б., Абжалов С.У. - Религии Казахстана. - Алматы, 2014. – 399с.

10. Байтенова Н.Ж., Құрманалиева А.Д., Рысбекова Ш.С., Бейсенов Б.Б., Борбасова К.М., Мейрбаев Б.Б., Абжалов С.У., Дуйсенбаева А. Дінтану негіздері.: ЖОО-на арналған оқулық. – Алматы: 2014. – 353.

11. Байтенова Н.Ж., Құрманалиева А.Д., Рысбекова Ш.С., Бейсенов Б.Б., Борбасова К.М., Мейрбаев Б.Б., Абжалов С.У. Современные религиозные движения и культуры. Алматы, 2015 . 326с.

12. Рысбекова Ш.С., Борбасова Қ. М. Діни антропология. Оқу - әдістемелік құралы. - Алматы «Қазақ университеті», 2013. 101 б.

DA 5301 – ДІНТАНУ ӘДІСНАМАСЫ (бейіндік бағыт)

Көлемі 3 кредит

Борбасова Қ.М. – философия ғылымдарының докторы, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің дінтану және мәдениеттану кафедрасының профессоры

Рысбекова Ш.С. – философия ғылымдарының докторы, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің дінтану және мәдениеттану кафедрасының профессоры

Пікір жазғандар:

Исмағамбетова З.Н. – философия ғылымдарының докторы, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің профессоры

Раев Д.С. – философия ғылымдарының докторы, Абылай хан атындағы ҚазХҚӘТУ профессоры

ТҮСІНДІРМЕ ХАТ

«Дінтану әдіснамасы» пәні дінді зерттеу аясында қандай тәсілдер мен әдістемелік ұстанымдар қолданылатынын түсіндіре алатын жоғары білімді мамандар дайындауға бағыттайды. Дінтану танымның түрлі әдістерін пайдаланады. Кез-келген ғылымдағыдай, бұл пәнде де философиялық, арнайы жалпығылыми және жекеғылыми, теориялық және эмпирикалық әдістер: жүйелік әдіс, диалектика, талдау, синтез, жалпылау, абстракциялау, экстраполяция, үлгілеу, аналогия, индукция, дедукция, гипотеза, бақылау, эксперимент және т.б. тәсілдер қолданылады. «Дінтану әдіснамасы» пәні болашақ дінтану магистрларының ғылыми зерттеудегі мәселелерді шешуде күзіреттіліктерін қалыптастыруға көмектеседі. Аталған пән магистранттардың дінтану аясында олардың дінтану әдіснамасы саласындағы негізгі күзіреттіліктерін қалыптастыра отырып заманауи ғылыми білімді игеруін қамтамасыз етуге арналған. Оқу мерзімі – 1,5 жыл.

«Дінтану әдіснамасы» пәнін оқып қорытылындылау кезінде, магистрант:

Білуге тиісті:

- дін әдісін және олардың ғылыммен өзара байланысын;
- дінді зерттеудегі әдіснамалық теорияларды;
- негізгі әдіснамалық принциптер мен дінтанудағы ғылыми мәселелерді шешу жолын, дін психологиясы мен дін социологиясының әдіснамалық мәселелері, дінтанулық деректанудың гносеологиялық, эпистемиологиялық және теологиялық талдаудың негізгі әдіснамалық мәселелерін.

Істеуге тиіс:

- дінтануға қатысты ақпарат көздерін өздігінен іздеу жұмысын жүргізу;
- дін феноменін дүниетанымдық тұрғыда түсінуді зерттеу және әдіснамалық тұрғыда түсіндіру;
- дінді зерттеу әдіснамасының категориясын еркін және тәжірибелі пайдалану.

Игеруі тиіс: дінтанудың теориялық парадигмаларын, оқу материалын тәжірибеде қолдануға машықтану, қазіргі дінтанудың өзекті мәселелерін, әдістемелік мәдениет қалыптастыру арқылы ғылыми зерттеулердің үлгілерін, жалпығылыми мәдениетті.

Жалпы құзырет:

кұралдық: дін тарихы, дін психологиясы, дін социологиясы және дін антропологиясы шеңберінде жасалған дінтанулық зерттеулердің түрлі әдістерін қолдану; ойлау мәдениетін игеру, жазбаша және ауызша сөйлеуде ой қызметінің нәтижелерін дұрыс және сенімді рәсімдеу;

тұлғааралық: қоғамда қалыптасқан әдептілік және құқықтық нормалардың негізінде әлеуметтік қарым-қатынасқа дайын болу, адамдарды сыйлау, басқа мәдениетке толерантты болу; серіктестік сенімді қарым-қатынасты қолдауда жауапкершілікті алып жүруге дайын болу;

жүйелік: дінді зерттеуде заманауи тәсілдерге бағытталу; теориялық дінтанулық білім мен дінтанулық зерттеу әдістерін тәжірибеде қолдану;

пәндік: заманауи дінтанулық ғылымда әдістемелік пәнаралық тәсілдемелерді талдау, дінтанулық ғылымның басқа пәндермен арақатынасы арқылы дінтанулық білім алу, инновациялық қызметке қабілетті болу; болашағы бар ғылыми-зерттеулік және қолданбалы мәселелерді қоя және шеше білу; өзінің ғылыми және қолданбалы қызметіне сыни көзқараспен қарау.

Алдыңғы және кейінгі оқылатын пәндер: діндер тарихы, діни дін антропология, дін философиясы, дін социологиясы.

ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ

Бөлім атаулары
Әлеуметтік-гуманитарлық таным
Ғылыми таным әдіснамасы
Дінді түсіндірудегі ғылыми көзқарас құрылымының ерекшеліктері
Дінді оқып білудегі негізгі көзқарасты талдау
Дінтануды танып білу әдіснамасы
Дінтануды зерттеудің негізгі категориялары
Діннің символдық жүйе ретіндегі мәні
Діни дүниетаным және ғылыми түсінік
Дінтанудың негізгі идеялары
Дін социологиясы: әдіснамалық көзқарастың құрылуы

Дін психологиясы: әдіснамалық көзқарастың құрылуы
Дін феноменологиясы: әдіснамалық көзқарастың құрылуы
Діндер тарихы: әдіснамалық көзқарастың құрылуы
Дін философиясы: әдіснамалық көзқарастың құрылуы
Қазіргі дінтанудың әдіснамалық мәселелері
Қазіргі кезеңдегі дінтанудың үрдістері
Қазақстандық дінтану

ПӘННІҢ МАЗМҰНЫ

Кіріспе

«Дінтану әдіснамасы» курсы мазмұны бойынша мамандықтың жалпыкәсіби пәндерімен, философиямен, ғылым социологиясымен және басқа да тарихи-ғылыми зерттеулермен тығыз байланысты.

Пәннің мақсаты: магистранттарда дінтану саласында негізгі күзиретгіліктің қалыптасуына жағдай жасай отырып, дінтану әдіснамасы саласында магистранттардың заманауи ғылыми білімін игерту.

Пәннің міндеттері: а) дінді зерттеуде заманауи тәсілдерге бағытталу; б) теориялық дінтанулық білім мен дінтанулық зерттеу әдістерін тәжірибеде қолдану; в) болашағы бар ғылыми-зерттеулік және қолданбалы мәселелерді қоя және шеше білу; г) өзінің ғылыми және қолданбалы қызметіне сыни көзқараспен қарау.

«Дінтану әдіснамасы» пәнінің нысаны әлеуметтік мәдени тарихи контекстіндегі тарихи өзгерістерге толы әлеуметтік-мәдени контекстегі білімдерге негізделген діни танымның ортақ заңдылықтары мен үрдістері болып табылады.

Әдіснама алғашқыда адамадардың объективті әлеммен қарым-қатынасының практикалық формаларында көрініс береді. Одан әрі ол рационалды танымның арнайы пәні ретінде бөлініп, таным мен әрекеттің әлеуметтік тұрғыдан сыннан өткен ережелер мен нормативтер жүйесі ретінде бекіп, өмірдің заңдылықтарымен сәйкестендіріледі. Әдіснама білімінің элементтері мәдениет дамуының ерте кезеңінен-ақ белгілі бола бастайды. Өндіріс, техника, өнер, ғылым мен мәдениеттің дамуымен бірге әдіснама танымдық қызметті ұйымдастыру принциптерін пайымдауға бағытталған арнайы теориялық рефлекстерінің пәніне айналады және оның құрамында білімнің мазмұны, құрылымы, шарттары және ақиқатқа жетелеуші жолдар анықтала түседі. Соның негізінде XIX ғасырда теориялық дінтану қалыптасады.

Пәннің нысаны болып дінтануды зерттеудің әдіснамалық принциптері табылады. Діндер туралы білім маманның кәсіби қызметінің кез-келген түрін іске асыруда, оқытушылық және зерттеу қызметі, эксперт және кеңесшілермен, түрлі дін өкілдерімен қарым-қатынаста аса қажет.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ТАНЫМ МЕТОДОЛОГИЯСЫ

Ғылыми таным методологиясы

Ғылым методологиясының негізгі міндеті. Ғылыми әдістердің жүйелілігі және тізбегі. Эвристика және ғылыми шығармашылық. Негізгі жалпығылыми әдістер. Жорамалдық (статистикалық әдістер). Модельдеу. Ойдағы тәжірибе. Эмпирикалық әдістер. Эмпирикалық факт. Эмпирикалық заң. Ғылыми мәселе және гипотеза. Эмпирикалық ғылымдардың негізгі әдістері. Гипотетико-дедуктивті әдіс. Жалпылау және идеалдау. Математикалық жаратылыстану.

Теориялық әдістер. Аксиоматизация және теорияны түсіндіру мәселесі. Формализация. Тарихи және логикалық әдістің ерекшеліктері. Ғылыми танымдағы агностицизм тамырлары. Ғылым жүйе ретінде. Пәнаралық тәсілдер. Т. Кунның парадигмалық «ғылыми революциялары», Г. Башлярдың «эпистемологиялық профилі», М. Фуконың гуманитарлы білімдегі археологияның «эпистемиялық алшақтығы». Эпистемалар мен парадигмалардың корреляциясы. Экзистенциалды тәсіл. Гуманитарлы ғылымның әдіс мәселесі («Истина и метод» Х.-Г. Гадамера т.б.).

Дінді түсіндірудегі ғылыми көзқарастың қалыптасу ерекшеліктері

Дінтану өзінің пәндері және әдістерімен бар жеке ғылым ретіндегі білім саласы: әдіснамалық негіздеме. Оның эмпирикалық және теориялық деңгейлері. Дінтанулық теорияның дескриптивті, түсіндіру және болжаулық қызметтері. Дінтанулық сараптама (кешенді, құқықтық және өнертанулық). Дінтану «унитарлы» кешенді пән ретінде. Кешенді дінтанулық әдістің әмбебаптылығы мен бірегейлігі мәселесі.

Дін туралы ғылымның қызметтері. Дін туралы ғылыми білімнің ерекшелігі. Дінтану ғылымының қалыптасу кезеңдері, оның бөлімдері: дін феноменологиясы, дін философиясы, дін психологиясы, дін әлеуметтануы, діни антропология, дін тарихы дінтанудың деректер базасы ретінде.

Дінді зерттеудегі негізгі көзқарастарды талдау

Діннің шығу тегі. Негізгі гипотезалар (табиғилық, анимистикалық, антропологиялық, әлеуметтік, протодін гипотезасы). Негізгі дүниетанымдық жүйелер (теизм, деизм, пантеизм, атеизм, политеизм, анимизм, тотемизм). Діни көзқарас. Христиандық, исламдық, будда діндеріндегі діннің шығу тегі мен мәні. Догматиканың пайда болу мәселелері. Догмат және канон. Қасиетті жазу және Қасиетті Тарту. Анықталу типтері: теологиялық түсініктеме (Э. Трелч, Р. Отто, П.А.Флоренский, П.Л. Бергер, Т. Лукман және т.б.), философиялық (Б. Спиноза, И. Кант, Ф. Гегель, Л. Фейербах және т.б.), әлеуметтік (М. Вебер, Б. Малиновский, Э.Дюркгейм, Т.Порсонс т.б.), биологиялық және психологиялық (У.Джеймс, Л.Леви-Брюль, З.Фрейд,

Э.Фромм, К.Г. Юнг және т.б), этнологиялық түсініктеме. Әлеуметтік гуманитарлық ой тарихындағы дін: методологиялық аспектілері. Діннің ғылыми танымының принциптері.

Дінтанулық таным әдістері

Дінтану әдісінің түсінігі. Дінтану әдіснамасының топтапмасы. Барлық ғылымдар сияқты дінтануда жалпы философиялық, әлеуметтік – философиялық, арнайы, жалпығылымдық және жеке ғылымдық, теориялық және эмпирикалық әдістер қолданады, олардық сипаттамалары. Жалпы ғылыми көзқарас. Бүтін нысандық таным методологиясы ретіндегі жүйелік көзқарас. Арнайы дінтанулық бағыттар. Баяндалу принциптерінің сипаттамалары. Қазіргі таңдағы адамдарға дінтану ұсынымдарының мәнділігі. Дінтану принциптері. Объективтілікті қатаң ұстану, нақты – тарихи пәндерді қарастыру. Дінді рухани мәдениеттің дамуының контексті ретінде қарастыру. Дүниетанымдық мәселелерді адам болмысы тұрғысында талдау, адам өмірінің мәні мен тіршілігі, мақсаты, өлім және мәңгілігі туралы сұрақтарды философиялық антропология сұрақтары қатарынан қарастыру. Барлық мәселені толеранттық бағытта баянда. Адам, қоғам, әлем туралы діни және діни емес көзқарастар диалогында пайымдау. Принциптік позиция: дінтанудың мазмұнын, дидактикасын және әдіснамасын діннің, сенімнің, ар ождан бостандығына қатысты мемлекеттік және халықаралық құжаттармен сәйкестендірілу.

Дінтанулық зерттеудің негізгі категориялары

Дінтануда жалпы философиялық және әлеуметтік – философиялық категориялар қолданылады. Олар: «болмыс», сана, таным, бейне, символ, ақиқат, адасу, елес, қоғам материалдық рухани өндіріс, мәдениет жатсыну және т.б. Логика, этика, эстетикадан алынған түсініктер мен терминдер: «белгі, ойлау мәні, намыс, жауапкершілік, қайрымдылық, қайғыға ортақтасу, сұлулық» және т.б. Жалпы ғылыми түсінік: «жүйе, құрылым, функция, роль, заң» және т.б. Жеке ғылыми түсінік: «дәуір, құқық, елес, сенім, сезім, көңіл күй, азап шегу, араласу, тіл, өмір, өлім» және т.б. Арнайы дінтанулық түсініктер мен терминдер: «дін, теология, діндарлық мәдениет, шіркеу, конфессия, храм, дұға оқу» және т.б. Ең маңызды орынды иеленетін түсініктер мен терминдер: «Құдай, періште, тозақ, жәннат, Бодхитсаттва, көрегендік. Діндегі өзгеру процесін бейнелейтін түсініктер: «даму және жаңару, сакрализация, секурализация, детеологизация, демифологизация, модернизация» және т.б.

Дін символдық жүйе

Дінтанудағы діннің сипаттамаларының варианттары. Дінді түсіндірудегі семиотикалық көзқарас. Дінді адам тәжірибесімен ұйымдастырылған символдық жүйе белгесі ретінде қарастыру. Семиотикалық көзқараста қарастырылатын мифтік, магиялық, сиқырлық

туралы теориялар. Діни дүниетанымдағы әлемнің символдық тәртіпке келу. Әлемнің діни суреті және діни антропология (теоцентризм). Діннің реттеу мүмкіндіктері. Мораль және дін. Діни этика және адамның адамгершілік мәселелері.

Діни дүниетаным және ғылыми таным

Әлемді діни тұрғыда қабылдауға ғылымның әсері. Ғылыми рационалдылық және құндылық. Ғылым және дін: Тарих және қазіргі кезеңнауилық. Теософия интегральды әлемдік көзқарас әрекеті. Ғылым және білім: гуманитарлық және сциентисттік парадигма. Философиядағы белгілі бағыттар бойынша әдіснамалық көзқарастың құрылуы.

ДІНТАНУДЫҢ НЕГІЗГІ ИДЕЯЛАРЫ

Дін тарихы: әдіснамалық көзқарастың қалыптасуы

Жалпы тарих пен археологияның дескриптивті әдісі. Генетикалық және каузальді талдау. Өткенді қайта жаңғырту. Адамзат діндері. Түпнұсқаларды жинау, түсіндіру және баға беру. Дін тарихының түпнұсқалық базасын жүйелеу және топтастыру. Ғылыми тарихтану және деректану. Салыстырмалы- деректанулық талдау. Классикалық және классикалық емес тарихи парадигмалардың бөлінуі. Ежелгі және ортағасырлардағы діни артефакттардың палеографиясы және археографиясы.

Миллер, Ш. де Бросс, Ш.Ф. Дюпюи, Ф.К. Баур и Д.Ф. Штраус, И. Бахофен, Ф. де Куланж, Ж.Э. Ренан, У. Робертсон Смит, Э.Б. Тайлор, Дж. Фрэзер, Ю. Вельгаузен, А. Дреус, В. Шмидт, Ф.И. Щербатский, В.В. Бартольд, А.Б. Ранович, Р.Ю. Випнер, А.В. Карташов және т.б. шығармаларындағы дін тарихының мәселелері.

Дін социологиясы: әдіснамалық тәсілдің қалыптасуы

Дін социологиясы ғылыми пән ретінде. Дін социологиясының дереккөздері. XVII–XVIII ғғ. ағылшын философтары Т. Гоббс, Г. Болинброк, француз философтары мен XVIII ғ. қоғамдық-саяси ойдың өкілдері Ш.Л. Монтескье, Ж.Ж. Руссо, К.А. Гельвеций, американдық тарихшы этнограф Л.Г. Могран, француз философы және социологы О. Конт, ағылшындық философ және социолог Г. Спенсердің ойлары. Діннің социологиясылық түсіндірмесінің жалпы негіздері мен теориялық тәсілдердің әртүрлілігі. Дін және әлеуметтік ынтымақтастық: Э.Дюркгейм. Дінді құрылымды-функционалды талдау: Малиновский и А.Р. Рэдклифф-Браун. Жүйелік-функционализм: Т. Парсонстың теориясы. Функционализмді сынау: Р.Метрон. Дін және әлеуметтік өзгерістер: М.Вербер. Неозволюционизм: Т.Парсонс және Р.Белла. Дін және қақтығыс: К. Маркстің дін теориясы және қазіргі таңдағы дін теориялары. Дін саласындағы нақты-әлеуметтік зеттеулер әдістері.

Категориялы-тұжырымдамалық (теориялық) және нақты-әлеуметтік зерттеудің деңгейінің заманауи әдіснамасы: таксономия, кластерлі талдау, жобалық әдістер (ассоциациялар) және болжамдау әдістері, статистикалық әдіс, корреляциялық, дисперсиялық, факторлы талдау; контент-талдау жұмысы, іштей бақылау әдісі, ойындық тәсіл, социометрлік тест, сауалнама, интервью.

Дін психологиясы: әдіснамалық көзқарастардың қалыптасуы

Сенім түсінігі сананың күйі ретінде. Сенім мәселесінің және сенімнің нұсқалары. Діндік сенім және діндік тәжірибе. Діндік ұсынымдардың бар болуы және сенімдегі сенушінің қайғыруы. Діндік тұлға және діндік топ: діннің шыдамсыздық, авторитарлық фанатизм, фатализм мәселелік топ және тұлға.

Дінтанудың әлеуметтік-психологиялық типологиясы. Дінтанудағы діншілдік феноменнің сипаттамасы, психоталдаудағы дінтануды түсіндіру нұсқасы. Дін психологиясының тарихы. Діннің психологиялық негізін қалаушы неміс психологы, физиолог, философ В.Вундт, ағылшын психологы С. Холл америка психологы және философы У.Джеймс (1842-1910) неміс философ В. Дильтей, америка психологы Дж. Леуб, француз философы, социолог, психолог және этнограф Л. Левибрюль, француз психологы Т.Рибо, америка психологы Э.Старбек, француз психологы Э.Флурнуа және т.б. Діннің психологиялық теориясы. Діннің психоаналитикалық түсінігі (З. Фрейд, Э.Фром, К.Г. Юнг.)

Дін феноменологиясы: әдіснамалық көзқарастың қалыптасуы

Дін феноменологиясы дінтанудың бөлімі ретінде. Дін феноменологиясының философиялық алғы шарты (И. Кант, Э. Гуссерль, Ф. Шлейермахер, М. Шеллер) зерттеудің феноменологиялық әдісі. Э. Гуссерль философиясы дін феноменологиясы зерттелуінің әдіснамалық базасы ретінде. Дескрептисті немесе сипатталынған дін феноменологиясы, дін типтері, топтамалары және дін феноменінің сипаттамасы. Діни феномендерді және олардың сапалы сипаттамаларын анықтаудағы діннің интерпертативтік классикалық феноменологиясы. П.Д. Шантепи де ля Соссе зерттеуіндегі дін феноменологиясы. Р. Отто кіргізген «қасиетті және нуинозды» ұғымдары. Г. Ван дер Леувтың «Дін феноменологиясына кіріспесі» және «Дін феноменологиясы». Дінді герменевтикалық талдау. Діндік феномендерді топтастыру мәселесі.

Дін философиясы: әдіснамалық көзқарастың қалыптасуы

Дін философиясының дінтану бөлімі ретінде қалыптасуы. Дінге философиялық көзқарасының ерекшелігі. Батыс Еуропа философия тарихындағы дін түсінігі. Дінге компаративті көзқарас. Дін философиясының дінтану бөлімі ретінде қалыптасуы, XVIII-XIX ғасырлардағы Д. Юмның француз философы П.А. Гольбах, неміс философы И. Кант, неміс протестант

теологы Ф. Шлейермахер, неміс философы И.Г.Фихтенің, Ф.В.Й Шеллингтің, Г.В.Ф. Гегельдің, Л.А.Фейербахтың, К. Маркстың, Ф.Энгельстің т.б. философиясындағы дін философиясының қарастырылуы.

XX ғасырдағы діннің философиялық интерпретациясы. Қазіргі дін философиясының әдіснамалық негізі. Діни сенімдердің қазіргі дін философиясы және философиялық теологиядағы философиялық-ғылыми талдауы.

ҚАЗІРГІ ДІНТАНУДАҒЫ ӘДІСНАМАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

XX ғ. Аяғы – XXI ғ. басында эпистемологиялық және лингвистикалық өзгерістердің дінтануға әсері

Л. Витгенштейн философиясы үшінші мыңжылдық ширегіндегі философиялық «тренд» ретінде. Гуманитарлық саладағы «Эпистемологиялық өзгеріс» және оның дінтануға тигізген салдарлары. Аналитикалық философия: әдістер мен тәсілдер. Аналитикалық философия, философиялық теология және философиялық теизм. Философиядағы «Лингвистикалық өзгеріс» және оның дін философиясындағы іздері. Тіл философиясы. Философия языка. Күнделікті ойлау философиясы. Мифтік ойлау. Когнитивистика және когнитология. Концептосфера және семантикалық кеңістік, концепттерді талдауда лингвистикалық тәсілдер.

Дінтанудың қазіргі жағдайы

Қазіргі батыс дінтану мектебі. Дінді оқудағы компаративистік көзқарас. Дінтанудың тарихы және қазіргі жағдайы. Дінтанудың пәндік саласы. Діни нанымдардың рациональдылығы және ақиқаты, діни тілдің ерекшеліктері. Қазіргі дінтанудағы әдіснамалық мәселелері. Дінтану тарихындағы тарихи – эволюцияның әдіснамалық мәселелері. Дінді зеррттеудегі салыстырмалы – тарихи әдістер дінтанудағы құрылымдық – функционалдық зерттеу әдісі.

Қазақстандық дінтану

Қазақстандық дінтану: мәселелері мен перспективалары. Қазақстандық дінтану өзінің өзектілігін іздеуде: тәжірибелік өлшеу. Қазақстандық дінтанудағы эпистемологиялық мәселелер. Қазіргі дінтанудың метотеориясы. Реализм қазақстандық және ресейлік дінтанудың әдіснамалық принциптері. Отандың дінтану тарихындағы 1920-1930 жылдарындағы дінтануды зерттеу маселелері. Ғылыми атеизм кафедраларының Қазақстандағы дінтанудың дамуы мен қалыптасуына рөлі мен қосқан үлесі. Қазіргі қазақстандық дінтанудағы түрлі ойлар: конгнетивті өлшеу. Қазақстандық дінтанудың негізгі мәселелері. Заманауи Қазақстандағы дін психологиясының дамуы. Қазақстандағы заманауи дінтанудың парадигмалары. Заманауи Қазақстандағы күнделікті діннің құрылымы.

СЕМИНАР САБАҚТАРЫНЫҢ ТАҚЫРЫПТАРЫНЫҢ ҮЛГІСІ

1. Дінтану әдіснамасының пәндік саласы
2. Дінді ғылыми түсіндірудің ерекшеліктері
3. Дінді зерттеулердің негізгі бағыттарын талдау
4. Дінді зерттеулердің діни әдіснамасы
5. Дінді зерттеулердің дінтанулық әдіснамасы
6. Ғылыми аппарат, дінтануды зерттеу құрылымы мен логикасы.
7. Дінді зерттеудегі семиотикалық бағыт.
8. Діндер тарихы әдіснамасы
9. Дінді зерттеудегі социология мен антропологиядағы териялық бағыттардың ерекшелігі
10. Дін психологиясы классиктерінің еңбектеріндегі діни сенімді зерттеу ерекшеліктері
11. Дінді феноменологиялық зерттеу ерекшелігі
12. Дін туралы қазіргі философиялық ілімдер
13. Дінді зерттеудегі логикалық және лингвистикалық бұрылыс
14. Дінтанулық ғылымның заманауи әдіснамасының ерекшеліктері.
15. Қазақстанның дінтану: мәселелері мен перспективалары.

МАГИСТРАНТТЫҢ ОҚЫТУШЫМЕН ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫ ТАҚЫРЫПТАРЫНЫҢ ҮЛГІСІ

1. Дін туралы ғылым және дін тарихы
2. Діни феномендерді зерттеудегі тарихи тәсіл
3. Әлеуметтік гуманитарлы ойлау тарихындағы дін: әдіснамалық аспектілері
4. Маман үшін діни танымның әдістері туралы көріністердің маңыздылығы.
5. Дінді түсіндірудегі ғылыми тәсілдің қалыптасу ерекшеліктері.
6. Философтардың методологиялық тұжырымдамаларындағы «онтологиялық» және «морфологиялық» дінді зерттеу
7. Дінді семиотикалық талдау және оның қазіргі кезеңдегі маңыздылығы.
8. Діни сананың эволюциясы тарихына ғылыми көзқарас.
9. Жүйелік тәсіл бүтіндей нысандарды танудың әдіснамасы ретінде.
10. Дінді заманауи зерттеудің методологиясы.
11. Діннің теологиялық түсіндірмесі.
12. Діни және әлеуметтік тарихты қатар зерттеудің әдіснамасы
13. Ғылым және дін: қарама-қайшылық пен сәйкестік шекарасы.
14. Дінтанудағы заманауи үрдістер

МАГИСТРАНТТЫҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫ ТАҚЫРЫПТАРЫНЫҢ ҮЛГІСІ

1. Дінтанудағы салыстырмалы, антропологиялық, әдіснамалық тәсілдердің қалыптасуы.
2. Дінтанудағы феноменологиялық және функционалистік әдіснамалық тәсілдердің қалыптасуы.
3. Дінтанудағы апостериоризм принципі және әдіснамалық бейтараптылығы.
4. Дінтанудағы ғалымның діндарлығы мен объективтілік мәселесі.
5. Дінді зерттеу әдістері. «әдіснамалық теизм» және «әдіснамалық атеизм».
6. XX ғасырдың басындағы дінтанулық парадигманың сыны. (Э. Лэнг, Р. Маретт, Н. Зёдерблом).
7. Диффузионизм. «Мәдени шеңбер» теориясы.
8. В. Шмидттің прамотеизм тұжырымдамаларындағы этнография, теология және дінтану.
9. Структурализм: тәсілдің қалыптасуы. Діннің мәдениет жүйесіндегі орны туралы мәселе: Б. Малиновский мен Рэдклифф-Браунның құрылымдық функционализмі;
10. Э. Эванс-Притчард пен К. Гирцтің түсіндірмелі антропологиясы.
11. Француздық антропологиялық мектеп: Э. Дюркгейм, Л. Леви-Брюль және т.б.
12. Классикалық дін феноменологиясының қалыптасуы.
13. Діни феномендерді топтастыруда салыстырмалы талдау әдістерін қолдану.

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Негізгі:

1. Красников А.Н. Методологические проблемы религиоведения: учебное пособие. – М.: Академический Проект, 2007. – 239 с.
2. Добренев В. И., Радугин А. А. Методологические вопросы исследования религии. М:1989.
3. Қазіргі Қазақстандағы дінтану: қалыптасуы мен даму жолдары. Монография. Қазақ университетті, 2014. 138 б
4. Рысбекова Ш. С. Религиозная философия онлайн курс. Изд. Қазақ университетті, 2016 г., 200 стр.
5. Рысбекова Ш. С. Религиозная антропология. Изд. "Қазақ университеті", Алматы, 2012г. 283стр.
6. Косиченко, А.Г. Религия: сущность и актуальные проблемы. Алматы, 2012.
7. Байтенова Н. Ж. Религия и общество: современный дискурс. Изд. "Қазақ университеті", Алматы, 2015г., 161стр.

Қосымша:

1. Рысбекова Ш.С. Современная религиозная антропология. Алматы. Қазақ университеті. 2016. 223с
2. Исмагамбетова, З.Н. Западная философия XX века. - Ч. 1. - 159,[3] с., Алматы, 2015.
3. Байтенова Н. Ж. Религия как социокультурный феномен: религиоведческий дискурс. Изд. “Қазақ ұлттық университеті” баспасы, Алматы 2015г.
4. Тиллих П. Избранное. Теология культуры. М:1995
5. Элиаде М. Священное и мирское. М:1994
6. Тейяр де Шарден. Феномен человека. М:1997
7. Трофимова З.П. Гуманизм. Религия. Свободомыслие. М:1992
8. Франк С.Л. Непостижимое онтологическое введение в историю религии. М:1990
9. М. Шелер. Избранные произведения. М:1994
10. Кьеркегор С. Страх и трепет. М:1992
11. Мосс Морсель. Социальные функции священного. СПб Евразия, 2000
12. Мистика. Религия. Наука. Классики мирового религиоведения: — Санкт-Петербург, Канон+РООИ "Реабилитация", 2011 г.- 432 с.
13. Mircea Eliade, Willard R. Trask (Translator). The Sacred and the Profane: The Nature of Religion, 2012
14. Методы социологического исследования: В. И. Добренъков, А. И. Кравченко – Санкт-Петербург, Инфра-М, 2007 г.- 768 с.

**ДВККР 5301– ДІНИ БІРЛЕСТІКТЕРДІҢ ҚЫЗМЕТІН
ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ**
(бейіндік бағыт)

Көлемі 1 кредит

Авторы:

Затов Қайрат – философия ғылымдарының докторы, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің дінтану және мәдениеттану кафедрасының доценті

Пікір жазғандар:

Сатершинов Б.М – ҚР БЖҒМ Философия, саясаттану және дінтану институты, дінтану бөлімінің меңгерушісі, философия ғылымдарының докторы

Сүлейменов П.М. – саяси ғылымдарының кандидаты, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің философия кафедрасының доценті

ТҮСІНДІРМЕ ХАТ

«Діни бірлестіктердің қызметін құқықтық реттеу» типтік бағдарламасы «6M020600 - Дінтану» мамандығының типтік оқу жоспарына сәйкес әзірленген.

Біздің еліміз зайырлы мемлекет. Сондықтан дін мен мемлекеттік институттардың арақатынасы құқықтық-заңнамалық нормалар арқылы реттеледі. Республикамызда он жеті конфессияларға тиесілі әртүрлі діни ұйымдар әрекет етеді. Соңғы жылдары бұрынғы діни ұйымдармен қатар көптеген жаңа ұйымдар пайда болуда. Сәйкесінше, мемлекет жас ұрпақты өнегелі тәрбиелеуде діни ұйымдардың көмегіне жүгіне алады. Ол біздің қоғамымыздағы құқық санасы деңгейінің көтерілуіне әрекет ететін болады. Өз саласында саяси қоғам және діни бірлестіктер автономды және бір-бірінен тәуелсіз. Алайда екеуі де адамдардың жеке және әлеуметтік мәртебесіне қызмет етеді. Еліміздегі діни қатынастарды реттеуде шетелдік заңнамалардың тәжірибесіне де назар аударуымыз қажет. “Діни бірлестіктердің қызметін құқықтық реттеу” курсы осы мәселелерді жүйелеп қарастыруға бағытталған. Оқу мерзімі – 1 жыл.

Магистранттың негізгі құзіреттіліктері. “Діни бірлестіктердің қызметін құқықтық реттеу” пәнін оқытудың нәтижесінде:

Магистрант білуі тиіс:

- жеке тұлға мен қоғамның құқықтық санасының қалыптасуындағы діни жүйелердің рөлін;
- діни және құқықтық нормалардың арақатынасын;
- канондық және шіркеулік құқтың пайда болуы мен дамуының ерекшеліктерін;

- Қазақстан Республикасындағы мемлекет және діни бірлестіктер қатынасының тарихын;

Магистрант меңгеруі тиіс:

- мәселелерді қажетті деңгейде шеше білуге қажетті білімдерді;
- діни бірлестіктердің қызметінің құқықтық аспектілеріне қатысты дискуссия және полемика машықтарына ие болу;
- құқықтық және діни мәселелерге қатысты әдебиетті еркін талдап, өз бетінше зерттеу;
- қазіргі білім және ақпараттық технологияларды пайлана отырып жаңа білімдерге ие болу;
- өз еңбегін ғылыми негізде ұйымдастыру.

Магистрант машықтануы тиіс:

- “Діни бірлестіктердің қызметін құқықтық реттеу” пәнін зерттеу үшін ғылыми-әдебиеттік және редакторлық жұмысқа;
- дерек көз әдебиетімен жұмыс жасау әдістемесіне;
- қажетті құжаттарды өз бетінше талауға.

Пререквизиттер: діндер тарихы, дін философиясы, дін социологиясы.

Постреквизиттер: дінтану методологиясы, дінтанулық сараптама.

ПӘННІҢ МАЗМҰНЫ

Кіріспе

“Діни бірлестіктердің қызметін құқықтық реттеу” курсының мақсаты Қазақстандағы діни бірлестіктер қызметінің нормативті-құқықтық аспектілерін жүйелі сипаттау. Діни бірлестіктердің қызметін құқықтық реттеуді жүзеге асыратын мемлекеттік қызметке қажетті терең білімді және білікті мамандар дайындау.

Курстың міндеттері: құқықтық мәдениетті қалыптастыру; діни қызметті реттейтін құқықтық нормалардың маңызын түсіндіру; магистранттарда мемлекет және дін қатынастары саласындағы құжаттарды талдау дағдыларын қалыптастыру.

ПӘННІҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ЖОСПАРЫ

	Тақырып аты
1	Мемлекет пен құқықтың қалыптасуындағы діннің рөлі
2	Дін және құқық
3	Құқықтық жүйелер типологиясы
4	Діни сенім және ар-ождан мәселесі
5	Зайырлық және зайырлы мемлекет. Зайырлық принциптері
6	Шет елдік зайырлы мемлекеттердегі діни сенім және ар-ождан мәселесін реттеудің құқықтық негіздері
7	Қазақстандағы діни сенім және ар-ождан мәселесін құқықтық реттеу

8	Қазіргі заманғы батыс елдеріндегі діни бірлестіктер мен мемлекет қатынасының негізгі үлгілері
9	Қазақстан Республикасындағы діни бірлестіктер және оларды тіркеу тәртібі.
10	Қазақстан Республикасындағы мемлекет және дін бірлестіктер қатынасының іргелі принциптері
11	Қазіргі заманғы дін мен құқық арақатынасының өзекті мәселелері

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Мемлекет пен құқықтың қалыптасуындағы діннің рөлі

Мемлекет ұғымы: белгілері мен қызметтері. Мемлекет түрлері. Зайырлы және теократиялық мемлекет. Сакрализация және секуляризация үрдістері. Мемлекет пен дін арақатынасының тарихи типтері. Мемлекеттік дін ұғымы: мәні және белгілері. Діннің мемлекеттен ажыратылуы принципі. Құқық ұғымы: мәні, түрлері мен қызметтері. Діни нормалардың құқықтың қалыптасуына ықпалы.

Дін және құқық

Құқық ұғымы: мәндік сипаттамалары мен ерекшеліктері. Діни құқықтың әлеуметтік жүйедегі орны мен маңызы. Канондалған құқық ұғымы. Канондалған құқықтың қалыптасуы мен дамуы. Канондалған құқық жүйесінің дамуына ықпал еткен факторлар. Канондалған құқықтың дереккөздері. Канондалған құқық жинағы. Канондалған құқықтың еуропалық өркениеттің дамуына қосқан рөлі.

Ортағасырлық Византиядағы шіркеулік құқық. Шіркеулік құқықтың әлеуметтік орны мен рөлі. Жергілікті Соборлар шешімі және олардың заңдық сипаты.

Ислам құқы: дереккөздері мен негізгі мектептері. Ислам құқығының ерекшеліктері. Қазақ халқының құқықтық дамуындағы ислам құқығының рөлі.

Құқықтық жүйелер типологиясы

Құқық типі ұғымы. Құқық типін анықтаудағы өркениеттік және формациялық ұстындар. Құқықтың тарихи типі. Құлиеленушілік құқық: сипаты мен ерекшеліктері. Ежелгі Шығыстық және антикалық құқықтық жүйелер. Феодалдық құқық: сипаты мен ерекшеліктері. Буржуазиялық құқық: қалыптасуы мен дамуы. Құқықтық жүйелердегі діннің орны мен рөлі.

Діни сенім және ар-ождан мәселесі

Діни сенім және оның мәндік белгілері. Дін мен философия тарихындағы еркін ойшылдық мәселесі. Еркін ойшылдықтың тарихи типтері. Діни сенім бостандығы ұғымы және мәні. Ар-ождан бостандығының тарихи эволюциясы және заңнамалық сипатқа ие болуы. Еуропалық ағартушылық

философиясындағы ар-ождан бостандығы туралы көзқарастар. Ислам дініндегі діни сенім бостандығы. Исламдағы адам құқы.

Зайырлық және зайырлы мемлекет. Зайырлық принциптері

Зайырлық ұғымы. Зайырлық діни дүниетанымнан өзгеше принциптер мен ұстанымдарға негізделетін көзқарастар жүйесі. Зайырлық ерекше құндылықтар жүйесі ретінде. Зайырлық мемлекеттік басқару мен әлеуметтік қатынастарды реттеудің діни құқық нормаларынан ажыратылғаны ретінде. Зайырлы мемлекет ұғымы. Мемлекеттің зайырлы сипаты: анықтамалары мен белгілері. Мемлекеттің діни бірлестіктерден ажыратылуы. Мемлекеттік қызмет пен мемлекеттік білім беру жүйелерінің зайырлы сипаты.

Шет елдік зайырлы мемлекеттердегі діни сенім және ар-ождан мәселесін реттеудің құқықтық негіздері

АҚШ-тың Конституциясы мен заңнамаларындағы діни сенім және ар-ождан бостандығы көріністері. Француз Республикасы Конституциясындағы діни сенім және ар-ождан бостандығы көріністері. Қазіргі заманғы Еуропа елдерінің заңнамаларындағы ар-ождан бостандығы. Тәуелсіз мемлекеттер достастығы елдерінің құқықтық құжаттарындағы діни сенім және ар-ождан бостандығы.

Қазақстандағы діни сенім және ар-ождан мәселесін құқықтық реттеу

Қазақстан Республикасында діннің құқықтық жағдайы. Сенім құқығы. Қазақстан Республикасындағы мемлекеттің зайырлы сипатының Конституциялық негіздері. 1992 жылы қабылданған «Діни сенім бостандығы және діни бірлестіктер» туралы заң және оның Қазақстан Республикасының зайырлы мемлекет ретінде дамуындағы рөлі. Дін және құқықтық сана. ҚР конфессия аралық қатынастарды саяси-құқықтық реттеу. ҚР Ұлттық қауіпсіздік туралы заңы. ҚР Терроризм және экстремизммен күрес туралы заңы.

Қазіргі заманғы батыс елдеріндегі діни бірлестіктер мен мемлекет қатынасының негізгі үлгілері

Адам құқы туралы халықаралық құжаттардағы адам бостандықтары, мемлекет пен діни бірлестіктер қатынасы мәселесі. Қазіргі батыс елдеріндегі мемлекет пен діни ұйымдар қатынасын концептуалдық талдау. Дін мен мемлекет қатынасының сепарационалдық үлгісі. Дін мен мемлекет қатынасының дифференциациялық үлгісі. Діни бірлестіктердің құқықтық қалпының үш түрі: мемлекеттік конфессия мәртебесі, келісімді (консенсуалды) мәртебе және ресми танылған конфессия мәртебесі. Мемлекет пен конфессиялық келісімдердің ішінде қарым-қатынастарды реттейтін кодификациялық келісімдер мен жеке мәселелерді реттейтін келісімдер. Кодификацияланған келісімнің кең таралған үлгісі - конкордат.

Қазақстан Республикасындағы дін бірлестіктер және оларды тіркеу тәртібі.

Діни бірлестік ұғымы. Діни бірлестіктердің түрлері. Діни бірлестіктердің жарғысы және оған қойылатын талаптар. Діни бірлестіктердің қызметі және құзыры. Діни бірлестіктерді тіркеу және оның талаптары. Діни бірлестік және миссионерлік қызмет. Діни бірлестіктердің қызметін реттейтін мемлекеттік уәкілетті органның құзыреті. Діни бірлестіктердің халықаралық қатынастары.

Қазақстан Республикасындағы мемлекет және діни бірлестіктер қатынасының іргелі принциптері.

Қазақстан Республикасының дін және діни бірлестіктер саласындағы саясатының басым бағыттары. Діннің мемлекеттен ажыратылуы принципі. Ар-ождан және діни сенім бостандығын қамтамасыз ету. Діни толеранттылық және діни бірлестіктердің дербестігі принципі. Діни бірлестіктердің және діндарлардың заң алдындағы теңдігі. Мемлекет пен діни бірлестіктердің серіктестік әрекет салалары. Қазақстан Республикасындағы діндердің құқықтық аспектісі.

Қазіргі заманғы дін мен құқық арақатынасының өзекті мәселелері

Дін және құқық қоғамды реттеудің тәсілдері ретінде. Заң және табу. Діндегі заң ұғымы. Сакралды (құдайлық) заңдар және профандық заңдар (адамдық). Дін тарихындағы дін мен құқықтың қарым-қатынасы. Девианттық жүріс-тұрыс және оның алдын алудағы діннің рөлі. Діни бірлестіктер және азаматтық қоғам. Діннің саяси сипат алуы және оның қауіптілігі. Радикалды діни топтар. Экстремистік және террористік бағыттағы діни топтар және олардың әрекетіне жол бермеудің құқықтық аспектілері. Жаңа діни ағымдар мен бірлестіктер, олардың әрекет етуінің құқықтық алғышарттары.

СЕМИНАР САБАҚТАРЫНЫҢ ТАҚЫРЫПТАР ҮЛГІСІ

1. Діни қызметті құқықтық реттеудің негіздері
2. ҚР Діни бірлестіктердің статусы
3. ҚР Діни бірлестіктерді тіркеу, қайта тіркеу және тарату
4. Шетелдік мемлекеттердің діни миссиясының құқықтық мәртебесі
5. Ислам сенім бостандығы туралы
6. Қазіргі Қазақстандағы мемлекет және дін
7. Заң алдында барлық діндер және діни ұйымдардың теңдік принципі
8. Діни қызметті жүзеге асырудың нормативтік құжаттары және ережелері
9. «Ар-ұждан бостандығы» туралы түсінік
10. Құран ар-ұждан бостандығы туралы
11. Сенім бостандығы туралы қағида

12. Батыс Еуропа және Американың ХҮІІ ғасыр философтары мен заңгерлері ар-ұждан бостандығы туралы

МАГИСТРАНТТЫҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСЫНЫҢ ТАҚЫРЫПТАР ҮЛГІСІ

1. Конфессия аралық қатынастары шиеленісуі себептері
2. Шіркеу және мемлекеттің өзара қатынастары
3. Діни әлемдік қатынастың мәні
4. Қазақстан тарихында мемлекеттік-шіркеулік қатынастардың негізгі міндеттері. Азаматтардың еркін ойлау құқығы
5. Заң алдында барлық діндер және діни ұйымдардың теңдік принципі.
6. Қазақстан Республикасының басқа діни ұйымдармен дипломатиялық қатынастары
7. Қазақстанда Ресей әкімшілік жүйесінің қалыптасуы. ХҮІІІ-ХХ ғғ. қазақ қоғамындағы әдет және шариғат
8. Қазақстан Республикасындағы ар-ұждан бостандығы туралы Ата заңы
9. Шетелдік діни миссиялардың құқықтық мәртебесі
10. Қазіргі ислам елдеріндегі сенім бостандығы
11. Мемлекеттің ішкі және сыртқы саясатына діни ұйымның әсері

ҰСЫНЫЛАТЫН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Негізгі:

1. Трофимов Я. Государственно-церковные отношения в Казахстане. - Алматы, 1995.
2. Зеленков М.Ю. Государственно-конфессиональные отношения: правовой аспект. М. 2004
3. ҚР «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Заңы. 25.10.2011
4. Байтенова Н.Ж. және т.б. Қазіргі дәстүрден тыс діни қозғалыстар мен культтер. - Алматы: Әрекет Принт, – 2009.
5. Байтенова Н.Ж. және т.б. Қысқаша діндер тарихы. - Алматы: Әрекет Принт, – 2009.
6. Байтенова Н.Ж. және т.б. Қазіргі Қазақстандағы жаңа діни ұйымдар. – Алматы, 2010.

Қосымша:

1. Дворкин А.Л. Сектоведение: тоталитарные секты. Опыт систематического исследования / А.Л. Дворкин. – Нижний Новгород: Изд-во Братства св. А. Невского, 2002. – С. 40 – 41.
2. Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексі.-Алматы, 2011.
3. Локк Д. Опыт о веротерпимости//Соч. в 3т. М., 2008.

4. Мартин У. Царство культов. СПб, 2003
5. Права человека: Сборник международных документов. - М., 2005.

PSR5301 – ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОГО РЕЛИГИОВЕДЕНИЯ
(научное и педагогическое направление)

Объем 2 кредита

Автор:

Байтенова Н.Ж. – доктор философских наук., профессор кафедры религиоведения и культурологии, КазНУ им. аль-Фараби

Рецензенты:

Сыргакбаева А.С. – доктор философских наук, профессор Казахского национального университета им.аль-Фараби

Сатершинов Б.М. – доктор философских наук, профессор Института философии, политологии и религиоведения КН МОН РК

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Дисциплина «Проблемы современного религиоведения» входит в обязательный компонент базовых дисциплин учебного плана по направлению 6М020600 - «Религиоведение». В рамках курса «Проблемы современного религиоведения» рассматриваются современные парадигмы религиоведения, определения ее предметной области исследования, выявление теоретических и методологических принципов исследования и выявления генезиса религии как особого феномена культуры, современные теории религии: философские, социологические, психоаналитические концепции религии, вопросы связанные с религиозностью и его проявлениями в жизни современного общества, вопросы секуляризации, десекуляризации, постсекулярного общества, сакрализации и десакрализации и т.д. Полученные знания позволят магистранту ориентироваться в сложнейшей современной религиозной, политико-культурной и правовой ситуации, характеризующей специфику современной религиозной картины мира и, в целом, духовной сферы современного общества, и на научной базе прогнозировать тенденции его развития и значения в будущем.

В результате изучения дисциплины «Проблемы современного религиоведения» магистрант должен:

знать: основы религиоведения, четко различать ее предметную область; основные теоретические и методологические принципы исследования религиоведения; основные религиоведческие концепции о религии, об ее происхождении и сущности: философские, социологические, психоаналитические; вопросы секуляризации, десекуляризации, постсекулярного общества, сакрализации и десакрализации; вопросы связанные с религиозностью и его проявлениями в жизни современного общества.

уметь: различать предметную область религиоведения от теологии, атеизма; рассматривать религию как культурный феноменно; использовать основные теоретические и методологические принципы исследования религиоведения; анализировать основные религиоведческие концепции о религии, об ее происхождении и сущности: философские, социологические, психоаналитические; характеризовать религиозный комплекс каждой из наиболее распространенных религии; анализировать теоретико-познавательные особенности религиозного наследия; понимать роль и значение религий в жизни общества, как в историческом, так и в актуальном аспектах, различать процессы секуляризации, десекуляризации, постсекулярного общества, сакрализации и десакрализации; ориентироваться в вопросах связанные с религиозностью и его проявлениями в жизни современного общества.

владеть навыками: работы с источниками информации; аналитического мышления в области изучаемого предмета; развития мышления, не допускающего возникновения конфликтного поведения на почве религиозной неприязни; ретроспективного изложения истории становления и развития религиоведения; работы с текстами религиозных источников.

Предшествующие и последующие дисциплины: История отечественного и зарубежного религиоведения, история религии, философия религии, социология религии, психология религии, феноменология религии.

Результаты обучения. Общие компетенции:

инструментальные: умение логически верно, аргументировано и ясно строить устную и письменную речь; владение иностранным языком на уровне, достаточном для разговорного общения, а также для поиска и анализа иностранных источников информации

межличностные: способностью понимать и анализировать мировоззренческие, социально и личностно значимые религиоведческие проблемы, религиозные события и тенденции, использовать знание истории религии в профессиональной и общественной деятельности; понимать движущие силы и закономерности исторического процесса, место человека в нем;

системные: готовность к формированию общей культуры лиц с ограниченными возможностями здоровья и к взаимодействию с учреждениями культуры по реализации просветительской работы с лицами с ОВЗ и их семьями;

предметные умеет создавать и редактировать тексты профессионального назначения; умеет использовать в профессиональной деятельности достижения отечественного и зарубежного религиоведения и методического наследия, современных методических направлений и концепций своей профессии.

ТЕМАТИЧЕСКИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛИНЫ

1	Современное состояние религиоведения: предмет, функции и место в системе наук.
2	Теоретические и методологические проблемы религиоведения
3	Понятие религии. Религия как феномен культуры. Классификация религии.
4	Философские концепции о сущностной характеристике религии
5	Социологические концепции религии
6	Психоаналитические парадигмы феномена религии
7	Проблема религиозности и его проявления в жизни современного общества. Религиозная самоидентификация современного человека
8	Новые религиозные движения: понятие, сущность, проблемы
9	Современные проблемы истории религии
10	Психология религии: основные проблемы и перспективы развития
11	Современные проблемы философии религии
12	Современные проблемы социологии религии
13	Современные проблемы феноменологии религии
14	Современные проблемы антропологии религии
15	Религиоведение в современном Казахстане: состояние и перспективы

СОДЕРЖАНИЕ ДИСЦИПЛИНЫ

Введение

Цель курса: выявить проблемное поле и актуальные проблемы современного религиоведения. Эта цель предполагает: раскрытие особенности религиоведения, определение предметной области религиоведения, разграничение предмета религиоведения от теологии и атеизма, анализ различных современных теории религиоведения о религии, освещение проблемы секуляризации, десекуляризации, постсекулярного общества, сакрализации и десакрализации, их проявления в современном обществе. Рассматриваются вопросы связанные с новыми религиозными движениями, их понятие, сущность, проблемы. Особое внимание уделяется основным составляющим религиоведения, проблемам философии, социологии, психологии, феноменологии религии.

Задачи курса:

- определение предмета религиоведение как академической науки: выявление проблем и перспектив ее развития;
- выявить основные тенденции развития современного религиоведения;
- ознакомление с основными концепциями современного религиоведения о роли и происхождении религии;
- сформировать представления о современном состоянии религиоведения и основных тенденциях его развития в свете осмысления

роли и места религии в современном обществе, в том числе в условиях усиливающейся секуляризации и глобализации мирового сообщества;

- дать представление о современном состоянии религиоведения, его проблемах и основных тенденциях развития;

- выработать умения сравнительного анализа современных проблем религиоведения и определения перспектив и тенденций развития религиоведческого знания;

- усвоить теоретические основания для последующего самостоятельного анализа актуальных проблем религиоведения и перспектив развития религиоведческого знания.

Предметом изучения дисциплины «Современные проблемы религиоведения» является предмет религиоведения как науки и учебной дисциплины, теоретические и методологические проблемы современного религиоведения, религиоведческие концепции религии, проблема религиозности и вопросы религиозной самоидентификации личности, вопросы связанные с процессами секуляризации, десекуляризации, постсекулярное общество, сакрализации и десакрализации, их проявления в современном обществе, составные части религиоведения и основные тенденции их развития.

Объектом изучения курса «Современные проблемы религиоведения» являются предмет религиоведения, соотношение с другими дисциплинами изучающих религию, теоретические и методологические принципы религиоведения, религиоведческие концепции о религии, основная проблематике современного религиоведения.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

Современное состояние религиоведения: предмет, функции и место в системе наук.

Место религиоведения в системе современного гуманитарного знания. Статус религиоведения в спектре наук о духе. Предмет, объект и задачи религиоведения. Религиоведение и теология, богословие, исламтану: общее и различие, разграничение предметной области каждого. Основные этапы развития религиоведения.

Проблемы с определением предмета и научного статуса религиоведения, места и роли в духовной жизни общества. Спорное толкованию объекта религиоведения (религии в широком плане), его феномена и эпифеноменов, его функционального конституирования, фальсификация его духовной сущности.

Тенденция деления религиоведения по различным принципам: теоретическое и эмпирическое, философское и историческое, общее и частное, теологическое и светское, внутреннее и внешнее. Поиски новой религиоведческой парадигмы. Метарелигиоведение как история и теория религиоведения. Причины кризисного состояния современного

религиоведения во второй половине XXв.

Теоретические и методологические проблемы религиоведения

Проблема метода и методологии в современном религиоведении. Необходимость разработки теоретических и методологических оснований религиоведения. Ф.М. Мюллер «Введение в науку о религии». К. Тиле и его фундаментальный теоретико-методологический труд «Основные принципы науки о религии». К. Тиле о содержании и сущности религии, путей и методов ее познания, цели и задачи науки о религии, предмете религиоведения. Теоретико-методологические идеи П. Шантепи де ля Соссе и Э. Ренана. П. Шантепи де ля Соссе о теоретической основе религиоведения.

Методологические основания религиоведения, принцип компаративизма, эмпирической достоверности и теоретической обоснованности результатов исследований, объективность, беспристрастность и толерантность, политическая неангажированность и подлинная научность. Плюрализм методологических подходов к изучению религии как закономерность развития религиоведения. Поиск универсальных методологических принципов исследования религии.

Понятие религии. Религия как феномен культуры. Классификация религии.

Основные подходы к определению понятия религии. Сущностные характеристики религии. Основы и предпосылки религии. Религия в системе культуры. Функции религии в обществе

Проблема классификации религий. Многообразие религий и проблема их классификации. Эволюционный подход к классификации религий. Эволюционная модель истории религии. Принципы истории религии. Предмет, задачи и основные понятия истории религии. История религии как основной источник эмпирического материала. «Закон параллелей» Р. Отто. Языковая картина истории религий Ф.М.Мюллера. Традиция этнорелигиоведения. Классификация религий Гегеля. Классификация религий по их распространенности (родоплеменные, национальные, мировые). Классификация религий по их структуре. Простейшие формы религии, политеизм, супремотеизм, пантеизм, дуализм, монотеизм, теизм. Дискуссионные проблемы классификации религий.

Философские концепции о сущностной характеристике религии

Современной трактовке религии как социокультурного феномена с позиции философии религии: У. Джеймс, Р. Отто, М. Элиаде, М. Мюллер.

Прагматизм и радикальный эмпиризм Уильяма Джеймса. Р.Отто о нуминозной сущности религии. М. Элиаде об иерофании (hierophanie) как о религиозном феномене.

Плюрализм постмодернистской философии религии. Постмодернистская философия религии. Ф.М. Мюллер, Ж. Лакан, Ж. Делез,

Ф. Гваттари. Религиозное направление постмодернистской философии. Д.Р. Гриффин и Х. Смит.

Внеконфессиональное течение постмодернистской философии. Ж. Батай, М. Фуко, Ж. Бодрийяр, Ж. Деррида, Ж.-Ф. Лиотар.

Социологические концепции религии

Основоположниками социологии религии Э. Дюркгейм, Г. Зиммель, М. Вебер, В. Шмидт и другие. Наиболее яркие представители постклассического периода социологии религии Г. Зиммель, К. Манхейм, К. Леви-Стросс, М. Фуко, М. Лакан и другие.

Социологическая концепция религии Э. Дюркгейма. Рассмотрение собственно религиоведческих проблем, проблем социологии религии в более завершённом виде в сочинении «Элементарные формы религиозной жизни. Тотемическая система в Австралии». Э. Дюркгейм о религии как единой системе верований и ритуалов. Теоретико-методологические принципы религиоведческой концепции Э. Дюркгейма, определение религии.

М. Вебер о влиянии религии на дух капитализма. Сочинения М. Вебера, посвященные религиозным проблемам: «Теория ступеней и направлений религиозного неприятия мира», «Хозяйственная этика мировых религий», «Протестантская этика и дух капитализма», «Социология религии (Типы религиозных сообществ)». Согласно взглядам М. Вебера, основополагающими являются не материальные, а духовные явления, из которых главное – протестантская религия, проповедующая неустанный труд, аскетическое поведение, благоразумие. Произведение Макса Вебера «Протестантская этика и дух капитализма». М. Вебер о социальной роли религии, влиянии духовных факторов на становление капиталистической системы. Макс Вебер о соответствии религиозной этики протестантизма «капиталистическому духу». М. Вебер о религиозной харизме.

Психоаналитические парадигмы феномена религии

Основоположник психоаналитической концепции религии З. Фрейд. Труды З. Фрейда: «Тотем и табу», «Человек Моисей и монотеистическая религия», «Воспоминания детства Леонардо да Винчи» и др. Психоаналитическая концепция религии как общепсихологический, так и социально-психологический подходы к религии. З. Фрейд о религии как сублимации бессознательного. Два постулата психоаналитической концепции религии З. Фрейда: 1) религия это коллективный невроз; 2) религия это коллективно вырабатываемое средство защиты от невроза.

К.Г. Юнг об архетипическом содержании психики как основы религии. Развитие психоаналитической концепции религии К.Г. Юнгом и Э. Фроммом. К.Г. Юнг один из основоположников психологии религии и аналитической психологии, представитель внеконфессионального крыла современного религиозного модернизма. Труды К.Г. Юнга посвященных непосредственно религиозным проблемам: «Психология и религия»,

«Символизм трансформации в мессе», «Психологический подход к догмату триединства», «Ответ Иову» и другие. К.Г. Юнг об архетипическом содержании психики как основы религии. К.Г. Юнг о религии как «коллективном неврозе навязчивости», невроз как результат утраты религиозности.

Э. Фромм основоположник неотрейдизма. Э. Фромм об экзистенциальной природе религии. Э. Фромм о природе и сущности религии, его произведения: «Психоанализ и религия», «Дзен-буддизм и психоанализ», «Учение о Христе», «Иметь или быть», «Вы будете как боги. Радикальная интерпретация Ветхого Завета и его традиций» и другие.

Проблема религиозности и его проявления в жизни современного общества. Религиозная самоидентификация современного человека

Феномены религиозности, как в традиционных, так и в нетрадиционных ее формах. Основные особенности современной религиозности.

Концептуализация феномена религиозности и религиозных движений в религиоведении. Методология философского анализа религиозности. Сущность и типы религиозности. Факторы развития религиозности современного общества. Тенденции в развитии религиозности современного общества. Религиозная ситуация в казахстанском обществе в конце XX - начале XXI веков. Противоречия, особенности и тенденции развития религиозности современного общества. Гуманистический ресурс религиозности в современном обществе. Религиозный фундаментализм как крайняя форма проявления религиозности.

Особенности изучения религиозности населения в условиях десекуляризации современного общества (методология и методы исследования); Секуляризация и десекуляризация, постсекулярное общество (Ю.Хабермас), сакрализация и ресакрализация.

Религиозная самоидентификация современного человека. Специфика проявления религиозной и конфессиональной идентичностей.

Новые религиозные движения: понятие, сущность, проблемы

Во второй половине XX в. усиление интереса к современности, к "новым религиозным движениям" (Гюнтер Керер), "квазирелигиям" (Ниниан Сарт), "крипторелигиозности" (Мирча Элиаде), "секуляризации" (Толкотт Парсонс). Религиозный взрыв культов во второй половине XX столетия, появление новых форм религиозного сознания, новых религиозных движений, экзотических духовных групп и необычных мистических школ.

Теоретико-методологические предпосылки исследования феномена новых религиозных движений. Проблема определения содержания понятия "новые религиозные движения". Понятие и причины возникновения нетрадиционных религиозных движений, их классификация. История возникновения форм новой религиозности, феномен сектантства и

нетрадиционных верований (сатанизм, неоязычество). Деструктивная направленность вероучительных источников новых религиозных движений, их роль в системе гражданского общества.

Тенденции современной религиозной динамики. Деструктивные тоталитарные секты. Феномен религиозных тоталитарных сект и пути выхода из них. Исследование религиозных объединений деструктивного характера - тоталитарных сект, и их отличие от других религиозных конфессий.

Современные проблемы истории религии

Сущность, происхождение и история развития религии. История религии как раздел религиоведения. Религиоведческие работы по истории религии: "Первобытная культура" (Э. Тайлор), "Элементарные формы религиозной жизни" (Э. Дюркгейм), "Древний город" (Н. Фюстель де Куланж), "Мистический опыт и символы первобытных людей" (Л. Леви-Брюль) и др.

История религии как исследование движущийся во времени мир явлений религии во всем его многообразии, воспроизведение прошлого различных религий в конкретности их форм, накапливание и сохранение информации о многочисленных существовавших и существующих религиях. Изучение происхождения религии, ранние формы верований (на основе данных археологии, этнографии, сравнительного языкознания и др.). Исследования в русле всеобщей истории религии, истории данной религии или конфессии, страноведческой истории религий и конфессий.

Психология религии: основные проблемы и перспективы развития

Основные проблемы психологии религии как научного направления в его современном состоянии. Место психологии религии в современной системе наук. Психология религии как наука исследующая психологические закономерности возникновения, развития и функционирования религиозных явлений индивидуальной и общественной психологии, содержание, структуру, направленность этих явлений, их место и роль в религиозном комплексе и влияние на внерелигиозные сферы жизнедеятельности индивида, групп, общества

Социально-психологические проблемы психологии религии. Дифференциально-психологические проблемы психологии религии. Возрастно-психологические проблемы психологии религии, изучение отношения к религии в связи с возрастом. Педагогическо-психологические проблемы психологии религии. Медико-психологические проблемы. Религиозная психотерапия как самостоятельное психотерапевтическое направление. Этнопсихологические аспекты психологии религии.

Современные проблемы философии религии

Теоретико-методологическая проблема современного религиоведения:

проблема места и роли философии религии в научном познании религии. Философия религии как базовый раздел религиоведения. Экспликация философии религии как специальной предметной области философствования. Необходимость и важность философского познания в контексте религиоведческого знания. Философия религии по отношению к конкретным наукам как метатеория и методология.

Дискуссия об отношении религиоведения к философии религии. Отрицание философии религии в теории и методологии религиоведения. Критическое отношение к философии религии, ее месте и роли в науке о религии. Разделение философии религии на философское религиоведение и философскую теологию.

Отличие философии религии от религиозной философии. Религиозная философия есть совокупность исходящих из принципов религиозного мировоззрения представлений, понятий, идей, концепций о Боге и мире (онтология и метафизика), о человеке (антропология), об обществе (социология, историософия).

Современные проблемы социологии религии

Новая религиозная ситуация о перестановке акцентов с исторических исследований на исследование современности. Изменение области исследований, а именно переход от исторического анализа к исследованию современности, разработка новых методов и методик изучения религии.

Социология религии рассматривает религию как социальный феномен. Предметная область социологии религии: религиозное поведение человека, социальные действия и религиозные образования, религиозные группы и институты, их функционирование и трансформации, взаимодействие религии и общества. Методы и методики социологии религии, социологические исследования. Социология религии, отсутствие общей социологической теории и разделение на множество эмпирических и локальных исследований, порой не связанных между собой. Необходимость, при отсутствии общей социологической теории и взаимодействия с другими отраслями религиоведческого знания, разработки теоретических и методологических основ социологических исследований. Конкретно-социологические исследования религии.

Происхождение и значение религии в обществе. Анализ религии в социологической концепции Макса Вебера. Взаимодействие и влияние религии на общество. Характеристика труда М. Вебера "Протестантская этика и дух капитализма". Элементы и типы религии.

Современные проблемы феноменологии религии

Феноменология в контексте наук о религии. История и методы феноменологии религии. Западное религиоведение о феноменологии. Главные понятия феноменологии религии: «священное», «профанное» («священный предмет», «священное число», «священное пространство и

время»), «нуминозное» и др. Гипотеза о предметном поле феноменологии религии.

Изучение классических теорий в рамках феноменологии религии, разрешение дискуссий о предмете и методологии религиоведения. Анализ концепции священного и его компонента – нуминозного. Феноменология религии в XX в. Разработка проблем феноменологии религии западными учеными: П.Д. Шантепи де ля Соссе, Р.,Г. ван дар Леув, М. Шелер, Ф. Хайлер, К.Ю. Блеекер, М. Элиаде и др. Влияние на развитие феноменологии религии феноменологической философии немецкого философа Э. Гуссерля и экзистенциализм немецкого философа М. Хайдеггера. Э. Гуссерль основоположник феноменология религии. Феноменология религии в гуссерлианском варианте как теоретическая и методологическая основа западного религиоведения XX в. Кризис современной феноменологии религии. Противоречивость, субъективизм, солипсизм феноменологии Э. Гуссерля, поиск более убедительной методологической основы, чем гуссерлианский вариант феноменологии.

Направления феноменологии религии: дескриптивная феноменология религии (Шантепи де ля Соссе, Гео Виденгрэн), типологическая феноменология религии (Мирча Элиаде), интерпретативная феноменология религии (Юко Клаас Блеекер), неофеноменология религии (Жак Ваарденбург).

Современные проблемы антропологии религии

Антропология религии как направление в культурной антропологии, включающее в себя психологию религии и социологию религии. Область исследований антропологии религии – архаические верования в традиционных обществах, новые религии и новые религиозные движения, проблема соотношения магии, религии и науки. Проблема единой антропологической теории религии, выработка общепринятой методологии для изучения религиозных верований и ритуалов.

Антропологическое изучение религии во второй половине XIX века: Макс Мюллер, Эдуард Тайлор, Джеймс Фрэйзер, Уильям Робертсон-Смит. Антропологическое религиоведение на Западе. Антропологическая или исторически-эволюционистская школа в западной науке (Э.Тайлор, Э.Лэнг, Г.Спенсер и др.) как результат развития сравнительной этнографии. Методология антропологического исследования религии. Э. Тайлор о возникновении мифа. Дж. Фрейзер о соотношении магии и анимизма. Миф и обряд в концепции Дж. Фрейзера. Анализ антропологических идей в разных религиозных традициях: в религиях Индии, Китая и Древней Греции, в христианстве, исламе, иудаизме. Сравнительный анализ православной, католической и протестантской антропологии. Попытки дать определение религии в антропологии религии XX столетия: Э. Тайлор, К. Гирц и М. Спиро. Проблема религиозной веры и предметной области исследования в антропологии религии.

Соотношение «Антропологии религии» (Anthropology of religion) с «Религиозной антропологией» (понимаемая как часть теологии). Религиозная антропология – представления о человеке в его отношении к Богу (богам, божеству), священному в этнических и мировых религиях; а также – раздел или дисциплина богословия и философии, учение о сущности, происхождении и назначении человека, основанное на священных текстах и вероучительной традиции.

Религиоведение в современном Казахстане: состояние и перспективы

Особенности формирования религиоведения в казахстанском обществе. Основные этапы развития религиоведения в современном Казахстане. Атеизм в советском и постсоветском периоде. Религиоведение и атеизм: принципиальное различие. Теология. Исламтану. Основные тенденции развития современного казахстанского религиоведения.

Актуальные проблемы современного казахстанского религиоведения, разработка методологии и методики исследования религиозных и межконфессиональных процессов в Казахстане. Повышение аналитической части, развитие теоретического религиоведения. Развитие современного казахстанского религиоведения с учетом общемировых тенденции зарубежного религиоведения.

Развитие таких составляющих современного казахстанского религиоведения как философия, социология, психология, феноменология, антропология и история религии, подготовка кадров по соответствующим направлениям. Расширение и дальнейшее углубление конкретно-социологических исследований. Формирование культуры полевых исследований в современном казахстанском религиоведении.

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ

1. Современное состояние религиоведения: предмет, функции и место в системе наук.
2. Теоретические и методологические проблемы религиоведения
3. Понятие религии. Религия как феномен культуры. Классификация религии.
4. Философские современные концепции религии
5. Социологические современные концепции религии
6. Психологические современные концепции религии
7. Проблема религиозности и его проявления в жизни современного общества. Религиозная самоидентификация современного человека
8. Новые религиозные движения: понятие, сущность, проблемы
9. Современные проблемы истории религии
10. Современные проблемы психологии религии
11. Современные проблемы философии религии

12. Современные проблемы социологии религии
13. Современные проблемы феноменологии религии
14. Современные проблемы антропологии религии
15. Религиоведение в современном Казахстане: состояние и перспективы

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТА С ПРЕПОДОВАТЕЛЕМ

1. Религиоведение как область знания
2. Религиоведение как наука и учебная дисциплина
3. Религиоведение как система теоретического знания
4. Место религиоведения в современном гуманитарном образовании
5. Проблема конфессиональной принадлежности религиоведа в научном исследовании религии
6. Терминологический аппарат религиоведения: проблемы становления
7. Проблема изучения религиозного опыта и подходы к ее решению

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТА

1. Предмет, объект и задачи религиоведения.
2. Религиоведение как эмпирическая наука.
3. Проблема метода и методологии в религиоведении.
4. Проблема определения религии как основной предмет религиоведения.
5. Оппозиция объект-метод в истории религиоведения.
6. Принципы исследования религиозного опыта У.Джеймса
7. Религиоведение в системе современного гуманитарного знания
8. Культура, этнос, этническая культура, религия как объекты изучения
9. Семиотический анализ религии и его возможности на современном этапе.
10. Современные тенденции в религиоведении.

СПИСОК РЕКОМЕНДУЕМОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Основная:

1. Мюллер, Ф. М. Введение в науку о религии: четыре лекции прочитанные в Лондонском Королевском Институте в феврале – марте 1870 года / Ф. М. Мюллер; Под общ. ред. А. Н. Красникова; Пер. с англ. Е. С. Элбакян. – М.: Высшая школа, 2002. – 258 с.

2. Радугин А.А. Введение в религиоведение: теория, история и современные религии: Курс лекций / Радугин А.А. - 2-е изд. М.: Центр, 2001.
3. Яблоков И.Н. Основы теоретического религиоведения. М., 1994..
4. Религиоведение [Текст]: учебное пособие для вузов/[М. М. Шахнович, М. Е. Кравцова, Т. А. Чумакова и др.] ; под ред. М. М. Шахнович.-СПб.:Питер,2008.-430 с.
5. Байтенова Н.Ж., Құрманалиева А.Д., Рысбекова Ш.С., Бейсенов Б.Б., Борбасова К.М., Мейрбаев Б.Б., Абжалов С.У. Монография. Қазіргі Қазақстандағы дінтану: қалыптасуы мен даму жолдары. – Алматы: Қазақ университеті, 2014. – 138б.
6. Зерттеу университетіне трансформациялау аясындағы дінтанулық білім. Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Бас ред. Ғ.М.Мутанов. – Алматы, Қазақ университеті, 2012. – 334б.
7. Қазіргі Қазақстандағы дінтанулық білім беру жүйесі: жағдайы және перспективалары. Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Бас ред. Н.Ж. Байтенова. – Алматы, Қазақ университеті, 2014. – 347б.
8. Қазақстандағы мәдени және әлеуметтік-саяси дамуындағы діннің рөлі. Оқулық гуманитарлық-сұхбаттық жоба ретінде. Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Бас ред. З.К.Шаукенова және С.Е.Нұрмұратов. – Алматы, ИФПиРКН МОН РК, 2015. – 334б.
9. Байтенова Н.Ж., Демеуова А.А. Религия как социокультурный феномен: религиоведческий дискурс. Учебное пособие. – Алматы, Қазақ университеті, 2014. – 138б.
10. Байтенова Н.Ж., Демеуова А.А. Религия и общество: современный дискурс. Учебное пособие. – Алматы, Қазақ университеті, 2014. – 138б.
11. Косиченко А.Г. Религия: сущность и актуальные проблемы. – Алматы, ИФПиРКН МОН РК, 2012. – 220б.

Дополнительная:

1. Гараджа, В. И. Социология религии: учебное пособие для вузов / В. И. Гараджа. – 3- изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА, 2007. – 344 с.
2. Лекции по истории религии. Учебное пособие. СПб, 1997.
3. Мечковская, Н. Б. Язык и религия: Лекции по филологии и истории религий: Учебное пособие для вузов / Н. Б. Мечковская. — М.: Гранд, 1998. — 350 с.
4. Мистика. Религия. Наука: классики мирового религиоведения: [Антология: Пер. с англ., нем., фр.] / [Редкол.: Ю. В. Божко и др.; Сост. и общ. ред. А. Н. Красникова]. – М.: Канон+, 1998. – 430 с.
5. Мосс, М. Социальные функции священного / М. Мосс; [Пер. с фр. под ред. И. В. Утехина]. — СПб.: Евразия, 2000. — 444, [2] с.
6. Музафарова, Н. И. История религий: учебное пособие для вузов. — Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. — 314 с.

7. Элиаде, М. Трактат по истории религии / М. Элиаде; Пер. с фр. А. А. Васильева. – Т. 1 – 2. – СПб.:Алетейя, 2000.
8. Васильев Л.С. История религий Востока: Учеб. Пособие для вузов/Л. С. Васильев. - 4-е изд. - М.: Кн. Дом «Ун-т», 1999. ТайлорЭ.Б. Первобытная культура. М., 1989.
9. Байтенова Н.Ж., Құрманалиева А.Д., Рысбекова Ш.С., Бейсенов Б.Б., Борбасова К.М., Мейрбаев Б.Б., Абжалов С.У. - Религии Казахстана. - Алматы, 2014. – 399с.
10. Байтенова Н.Ж., Құрманалиева А.Д., Рысбекова Ш.С., Бейсенов Б.Б., Борбасова К.М., Мейрбаев Б.Б., Абжалов С.У., Дуйсенбаева А. Дінтану негіздері.: ЖОО-на арналған оқулық. – Алматы: 2014. – 353.
11. Байтенова Н.Ж., Құрманалиева А.Д., Рысбекова Ш.С., Бейсенов Б.Б., Борбасова К.М., Мейрбаев Б.Б., Абжалов С.У. Современные религиозные движения и культы. Алматы, 2015 . 326с.
12. Рысбекова Ш.С., Борбасова Қ. М. Діни антропология. Оқу - әдістемелік құралы. - Алматы «Қазақ университеті», 2013. 101 б.

MR5301 – МЕТОДОЛОГИЯ РЕЛИГИОВЕДЕНИЯ
(профильное направление)

Объем 3 кредита

Авторы:

Рысбекова Ш.С. – доктор философских наук., профессор кафедры философии науки и религиоведения КазНУ им. аль-Фараби
Борбасова М.К. – доктор философских наук., профессор кафедры религиоведения и культурологи КазНУ им. аль-Фараби

Рецензенты:

Исмагамбетова З.Н. – доктор философских наук, профессор Казахского национального университета имени аль-Фараби.
Раев Д.С. – доктор философских наук, профессор КазУМОиМЯ им. Абылай хана

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Дисциплина «Методология религиоведения» ориентирует на формирование широко образованных специалистов, умеющих объяснить, какие подходы и методологические принципы применяются в сфере исследования религии. Религиоведение использует большое число разнообразных методов познания. Как и в любой науке, здесь применяются философские, специальные общенаучные и частнонаучные, теоретические и эмпирические методы: системный, диалектический, анализ, синтез, абстрагирование, обобщение, экстраполяция, моделирование, аналогия, гипотеза, индукция, дедукция, наблюдение, эксперимент и др. Курс «Методология религиоведения» в существенной степени способствует выработке навыков в научном исследовании той или иной проблематики будущими магистрами религиоведения. Курс призван обеспечить овладение магистрантами современными научными знаниями в области религиоведения, способствуя формированию у магистрантов основных компетенций в области методологии религиоведения. Обучение – 1,5 года.

В результате изучения дисциплины «Методология религиоведения» магистрант должен:

Знать:

- религиозные методы познания и их взаимодействие с научными методами;
- методологические теории в исследовании религии;
- основные методологические принципы и подходы к решению исследовательских задач в религиоведении, основные методологические проблемы психологии и социологии религии, гносеологические,

эпистемологические и текстологические методы анализа религии, религиоведческие источники.

Уметь:

- вести самостоятельную поисковую работу с религиоведческими источниками;
- исследовать феномены религии в контексте мировоззренческого понимания и методологического объяснения;
- свободно и квалифицированно пользоваться основными категориями методологии исследования религии

Владеть: теоретическими парадигмами религиоведения, навыками практического методирования учебного материала, кругом актуальных методологических проблем современного религиоведения, стилями научных исследований через формирование методологической культуры поискового мышления, общенаучной культурой

Общие компетенции:

инструментальные: использовать различные методы религиоведческих исследований, выработанных в рамках антропологии, социологии и психологии религии, истории религии; владеть культурой мышления, способностью в письменной и устной речи правильно и убедительно оформить результаты мыслительной деятельности;

межличностные: готовность к социальному взаимодействию на основе принятых в обществе моральных и правовых норм, проявление уважения к людям, толерантности к другой культуре; готовность нести ответственность за поддержание партнёрских, доверительных отношений;

системные: ориентироваться в современных подходах к изучению религии; использовать теоретические религиоведческие знания и методы религиоведческого исследования на практике;

предметные: анализ методологических междисциплинарных подходов в современной религиоведческой науке, понятийным аппаратом, способами получения религиоведческих знаний с учетом взаимодействия религиоведческой науки с другими дисциплинами, способность к инновационной деятельности; умение ставить и решать перспективные научно-исследовательские и прикладные задачи; способность к критическому анализу собственной научной и прикладной деятельности.

Предшествующие и последующие дисциплины: история религии, религиозная антропология, философия религии, социология религии.

ТЕМАТИЧЕСКИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛИНЫ

Раздел I Методология социально-гуманитарного познания
Методология научного познания
Особенности формирования научного подхода к объяснению религии.
Анализ основных подходов к изучению религии
Методы религиоведческого познания

Ключевые категории религиоведческих исследований
Религия как символическая система
Религиозное миропонимание и научное понимание
Раздел II Фундаментальные идеи религиоведения
Социология религии: формирование методологических подходов
Психология религии: формирование методологических подходов
Феноменология религии: формирование методологических подходов
История религии: формирование методологических подходов
Философия религии: формирование методологических подходов
Раздел III Методологические проблемы в современном религиоведении
Современные тенденции религиоведения
Казахстанское религиоведение

СОДЕРЖАНИЕ ДИСЦИПЛИНЫ

В содержательном плане курс «Методология религиоведения» тесно связан с курсами по общепрофессиональным дисциплинам специальности и с философией, с социологией науки и другими с историко-научными исследованиями.

Цель курса: овладение магистрантами современными научными знаниями в области религиоведения, способствуя формированию у магистрантов основных компетенций в области методологии религиоведения.

Задачи курса: а) ориентироваться в современных подходах к изучению религии; б) использовать теоретические религиоведческие знания и методы религиоведческого исследования на практике; в) умение ставить и решать перспективные научно-исследовательские и прикладные задачи; г) способность к критическому анализу собственной научной и прикладной деятельности

Предметом дисциплины «Методология религиоведения» является общие закономерности и тенденции религиозного познания как особой деятельности по производству знаний, взятые в их историческом развитии и рассмотренные в исторически изменяющемся социокультурном контексте.

Методология первоначально была неявно представлена в практических формах взаимоотношения людей с объективным миром. В дальнейшем она вычленяется в специальный предмет рационального познания и фиксируется как система социально апробированных правил и нормативов познания и действия, которые соотносятся со свойствами и законами действительности. С развитием производства, техники, искусства, элементов науки и культуры методология становится предметом специальной теоретической рефлексии, направленной на осмысление принципов организации познавательной деятельности, выделения в ней условий,

структуры и содержания знания, а также путей, ведущих к истине. На основе чего оформляется в XIX собственно теоретическое религиоведение.

Объектом дисциплины выступают методологические принципы исследования религиоведения. Знания о религиях необходимы при реализации любой из форм профессиональной деятельности специалиста, включая взаимодействие с представителями различных вероисповеданий, преподавательскую и исследовательскую деятельность, работу эксперта и консультанта.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

МЕТОДОЛОГИЯ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНОГО ПОЗНАНИЯ

Методология научного познания

Основные задачи научной методологии. Систематизация и классификация научных методов. Эвристика и научное творчество. Основные общенаучные методы. Вероятностные (статистические методы). Моделирование. Мысленный эксперимент. Эмпирические методы. Эмпирический факт. Эмпирический закон. Научная проблема и гипотеза. Основные методы эмпирических наук. Гипотетико-дедуктивный метод. Абстрагирование и идеализация. Математическое естествознание.

Теоретические методы. Аксиоматизация и проблема интерпретации теории. Формализация. Специфика исторического и логического метода. Корни агностицизма в научном познании. Наука как система. Сложноорганизованные системы. Междисциплинарный подход. Парадигматические «научные революции» Т. Куна, «эпистемологические профили» Г. Башляра, «эпистемические разрывы» археологии гуманитарных наук М. Фуко. Корреляция эпистем и парадигм. Экзистенциальный подход.

Проблема метода гуманитарной науки («Истина и метод» Х.-Г. Гадамера и т.д.).

Особенности формирования научного подхода к объяснению религии

Религиоведение как самостоятельная область знания, как наука со своим предметом и методом: методологические основания. Эмпирический и теоретический уровни ее знания. От «протокольных предложений» – к фундаментальной теории: дескриптивная, объяснительная и предсказательная функции религиоведческой теории. Религиоведческая экспертиза (комплексная, юридическая и искусствоведческая). Религиоведение как «унитарная» комплексная дисциплина. Проблема уникальности и универсальности комплексного религиоведческого метода. Вопрос целесообразности экспликации метарелигиоведения.

Функции науки о религии. Специфика научного знания о религии. Этапы формирования науки религиоведения, ее разделы: феноменология религии, философия религии, психология религии, социология религии; история религии, религиозной антропологии как база данных религиоведения. Научные подходы к истории эволюции религиозного сознания.

Анализ основных подходов к изучению религии

Происхождение религии. Основные гипотезы (натуралистическая, анимистическая, антропологическая, социальная, гипотеза проторелигии). Основные мировоззренческие системы (теизм, деизм, пантеизм, атеизм, политеизм, анимизм, тотемизм). Религиозный подход. Видение происхождения и сущности религии в христианстве, исламе и буддизме. Проблема существования догматики. Догмат и канон. Священное Писание и Священное Предание. Типы определений: теологическое объяснение (Э. Трельч, Р. Отто, П.А. Флоренский, П.Л. Бергер, Т. Лукман и др.) философские (Б. Спиноза, И. Кант, Ф.Гегель, Л. Фейербах и др.), социологические (М.Вебер, Б.Малиновский, Э. Дюркгейм, Т. Парсонс и др.) биологические и психологические (У. Джеймс, Л. Леви-Брюль, З.Фрейд, Э.Фромм, К.Г. Юнг и др.), этнологический подход. Религия в истории социальногуманитарной мысли: методологические аспекты. Принципы научного познания религии.

Методы религиоведческого познания

Понятие метода религиоведения. Классификация методов религиоведения. Как и в любой науке в религиоведении применяются общеполитические, социально-политические, специальные общенаучные и частнонаучные, теоретические и эмпирические методы, их характеристика. Общенаучные подходы. Системный подход как методология познания целостных объектов. Собственно, религиоведческие подходы. Принципы изложения, их характеристика. Значимость представлений о методах религиоведения для современного человека. Принципы религиоведения. Строгая объективность, конкретно-историческое рассмотрение предмета. Рассмотрение религии в контексте развития духовной культуры. Анализ мировоззренческих вопросов под углом зрения проблем бытия человека, его сущности и существования, цели и смысла жизни, смерти и бессмертия, в плане рассмотрения ряда вопросов философской антропологии. Изложение вопросов на языке толерантности. Осмысливается диалог религиозных и нерелигиозных мировоззрений о человеке, обществе, мире. Принципиальная позиция: содержание, дидактика и методика сообразованы с требованиями международных и внутригосударственных правовых документов о свободе мысли, совести, религии и убеждений.

Ключевые категории религиоведческих исследований

В религиоведении используются общепhilософские и социально-philософские категории: «бытие», сознание, познание, отражение, символ, истина, заблуждение, фантазия, иллюзия, общество, материальное и духовное производство, культура, отчуждение» и прочие. Понятия и термины, заимствованные из логики, этики, эстетики: «знак, значение, смысл, совесть, ответственность, милосердие, сострадание, красота» и т.д. Общенаучные понятия: «система, структура, функция, роль, закон» и др. Частнонаучные понятия: «эпоха, право, иллюзия, вера, чувство, настроение, страдание, общение, язык, жизнь, смерть» и т.д. Специальные религиоведческие понятия и термины: «религия, теология, религиозный культ, церковь, конфессия, храм, молитва» и др. Особое место занимают понятия и термины: «Бог, ангел, ад, рай, Бодхисаттва, провидение, карма» и т.п., которые в науке имеют иное значение, чем в религии, их религиозный смысл. Класс понятий, отражающих процессы изменения религии: «развитие и эволюция, сакрализация, секуляризация, детеологизация, демифологизация, модернизация» и др.

Религия как символическая система

Варианты характеристик религии в религиоведении. Семиотический подход к объяснению религии. Рассмотрение религии как символической знаковой системы, организующей человеческий опыт. Теории мифа, магии, колдовства в рамках семиотического подхода. Символическое упорядочение мира в религиозном мировоззрении. Религиозная картина мира и религиозная антропология (теоцентризм). Регулятивные возможности религии. Мораль и религия. Религиозная этика и нравственные проблемы человека.

Религиозное миропонимание и научное понимание

Влияние науки на религиозное восприятие мира. Научная рациональность и ценности. Наука и религия: история и современность. Теософия как попытка интегрального мировоззрения. Наука и образование: гуманитарная и сциентистская парадигма. Формирование методологических подходов. С точки зрения влиятельных направлений в философии.

ФУНДАМЕНТАЛЬНЫЕ ИДЕИ РЕЛИГИОВЕДЕНИЯ

История религии: формирование методологических подходов

Дескриптивный метод общей истории и археологии. Генетический и каузальный анализ. Реконструкция прошлого религии человечества. Подбор, интерпретация и адекватная оценка источников. Классификация и систематизация источниковедческой базы истории религии. Научная историография и источниковедение. Сравнительно-источниковедческий анализ. Разведение классической и неоклассической исторических парадигм. Палеография и археография религиозных артефактов древности и

средневековья. Отличия истории от культурологической историософии с методологических позиций философии истории.

Проблемы истории религии в сочинениях Миллера, Ш. де Бросса, Ш.Ф. Дюпюи, Ф.К. Баура и Д.Ф. Штрауса, И. Бахофена, Ф. де Куланжа, Ж.Э. Ренана, У. Робертсон Смита, Э.Б. Тайлора, Дж. Фрэзера, Ю. Вельгаузена, А. Дрекса, В. Шмидта, Ф.И. Щербатской, В.В. Бартольда, А.Б. Рановича, Р.Ю. Випнера, А.В. Карташова и других.

Социология религии: формирование методологических подходов

Социология религии как научная дисциплина. Источники социологии религии идеи английских философов XVII– XVIII вв. Т. Гоббса, Г. Болинброка, французских философов и представителей общественно-политической мысли XVIII в. Ш.Л. Монтескье, Ж.Ж. Руссо, К.А. Гельвеция, американского историка этнографа Л.Г. Мограна, французского философа и социолога О. Конта, английского философа и социолога Г. Спенсера, Общие основы и различия теоретических подходов к социологической интерпретации религии. Религия и социальная солидарность: Э. Дюркгейм. Структурно-функциональный анализ религии: Б. Малиновский и А.Р. Рэдклифф-Браун. Системный функционализм: теория религии Т. Парсонса Критика функционализма: Р. Мертон. Религия и социальное изменение: М. Вебер Неоэволюционизм: Т. Парсонс и Р. Белла. Религия и конфликт: от К. Маркса - к современным конфликтологическим теориям религии. Методика конкретно-социологических исследований в области религии.

Современная методология категориально-концептуального (теоретического) и конкретно-социологического (прикладного) уровня исследований: таксономия, кластерный анализ, проективные методы (ассоциации) и методы прогнозирования (логическая экстраполяция); статистический метод, корреляционный, дисперсионный, факторный анализ; процедура контент-анализа, метод включенного наблюдения, игровой метод, социометрический тест, анкетирование, интервьюирование.

Психология религии: формирование методологических подходов

Понятие о вере как состоянии сознания. Проблема вариантов веры и доверия. Религиозная вера и религиозный опыт. Присутствие религиозных представлений и религиозных переживаний в сознании верующего. Религиозная личность и религиозная группа: религиозная нетерпимость, авторитарность, фанатизм, фатализм как проблема группы и личности. Социально-психологическая типология религиозности. Характеристика феномена религиозности в религиоведении, варианты объяснения религиозности в психоанализе. История психологии религии. Основатели психологии религии немецкий психолог, физиолог, философ В. Вундт, американский психолог С.Холл, американский психолог и философ У. Джеймс (1842–1910), немецкий философ В. Дильтей, американский психолог Дж. Леуба, французский философ, социолог, психолог и этнограф Л. Леви-

Брюль), французский психолог Т. Рибо, американский психолог Э. Старбек, французский психолог Т. Флурнуа и др. Психологические теории религии. Психоаналитические объяснения религии (З. Фрейд, Э. Фромм, К.-Г. Юнг).

Феноменология религии: формирование методологических подходов

Феноменология религии как раздел религиоведения. Философские предпосылки феноменологии религии (И. Кант, Э. Гуссерль, Ф. Шлейермахер, М. Шелер). Особенности феноменологического метода исследования. Феноменологическая философия Э. Гуссерля методологическая база исследования феноменологии религии. Deskриптивная или описательная феноменология религии, типологизации, классификации и описании феноменов религии как они есть. Интерпретативная или классическая феноменология религии в постижении внутренних смыслов религиозных феноменов и в определении их качественных характеристик. Феноменология религии» в исследованиях П.Д. Шантепи де ля Соссей. Р. Отто «Священное и нуминозное». Г. ван дер Леува «Введение в феноменологию религии» и «Феноменология религии». Герменевтический анализ религии. Проблема классификации религиозных феноменов.

Философия религии: формирование методологических подходов

Становление философии религии как раздела религиоведения. Особенности философского подхода к религии. Понимание религии в истории западноевропейской философии. Компаративистский подход к религии. Становление философии религии как раздела религиоведения. Экспликация философии религии как специальной предметной области философствования в XVIII – XIX вв. Д. Юма, французского философа П.А. Гольбаха, немецкого философа И. Канта, немецкого протестантского теолога и философа Ф. Шлейермахера, немецких философов И.Г. Фихте, Ф.В.Й. Шеллинга, Г.В.Ф. Гегеля, Л.А. Фейербаха, К. Маркса, Ф. Энгельса, Э. Гартмана, голландского теолога и историка религии К.П. Тиле, датского теолога и философа С. Кьеркегора, русского философа В. С. Соловьева и др.

Философские интерпретации религии в XX в. Фундаментальные предпосылки современной философии религии (методологические основания). Философско-научный анализ религиозных верований в современной философии религии и философской теологии.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ В СОВРЕМЕННОМ РЕЛИГИОВЕДЕНИИ

Влияние эпистемологического и лингвистического поворотов в религиоведении конца XX – начала XXI вв.

Философия Л. Витгенштейна как философский «тренд» рубежа третьего тысячелетия. «Эпистемологический поворот» в гуманитаристике и

его последствия для религиоведения. Аналитическая философия: подходы и методы. Аналитическая философия, философская теология и философский теизм. «Лингвистический поворот» в философии и его отголоски в философии религии. Философия языка. Философия обыденного мышления. Мифомышление. Когнитивистика и когнитология. Концептосфера и семантическое пространство, лингвистические приемы анализа концептов.

Современное состояние религиоведения

Современные западные школы религиоведения. Компаративистский подход к изучению религии. История и современное состояние религиоведения. Предметная сфера современного религиоведения, истинность и рациональность религиозных верований особенности религиозного языка. Методологические проблемы в современном религиоведении. Историко-эволюционистские подходы в истории религиоведения. Сравнительно-исторические методы исследования религии. Структурно-функциональный метод исследования в религиоведении

Казахстанское религиоведение

Казахстанское религиоведение: проблемы и перспективы. Казахстанское религиоведение в поисках своей актуализации: практическое измерение. Казахстанское религиоведение в свете современной эпистемологии. К метатеории религиоведения. Реализм как методологический принцип российского и казахстанского религиоведения. К истории отечественного религиоведения: проблемное поле религиоведческих исследований в 1920-1930-х годах. Роль кафедр научного атеизма в становлении и развитии религиоведения в Казахстане. Разномыслие в современном казахстанском религиоведении: когнитивное измерение. Вопросы развития современного казахстанского религиоведения. Развитие религиозной психологии в современном Казахстане. Парадигмы современного религиоведения в Казахстане. Религия в структуре повседневности современного Казахстана. Проблемы социологии религии в казахстанском религиоведении. Религиоведение без границ.

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИЙ

1. Предметная область методологии религиоведения.
2. Специфика научного подхода к объяснению религии.
3. Анализ основных подходов к исследованию религии.
4. Методология религиозного изучения религии.
5. Методология религиоведческого изучения религии.
6. Научный аппарат, структура и логика религиоведческого исследования.
7. Семиотический подход к исследованию религии.
8. Методология истории религии.

9. Специфика теоретических подходов к изучению религии в социологии и антропологии религии.
10. Исследование религиозной веры в трудах классиков психологии религии.
11. Особенности феноменологического анализа религии.
12. Современные философские учения о религии.
13. Логический и лингвистический поворот в исследовании религии.
14. Особенности современной методологии религиоведческой науки.
15. Казахстанское религиоведение: проблемы и перспективы.

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ МАГИСТРАНТОВ С ПРЕПОДАВАТЕЛЕМ

1. Наука о религии и история религии
2. Исторический подход к изучению религиозных феноменов
3. Религия в истории социально-гуманитарной мысли: методологические аспекты
4. Значимость представлений о методах религиозного познания для специалиста
5. Особенности формирования научного подхода к объяснению религии
6. «Онтологическое» и «морфологическое» изучение религии в методологической концепции философов
7. Семиотический анализ религии и его возможности на современном этапе.
8. Научные подходы к истории эволюции религиозного сознания
9. Системный подход как методология познания целостных объектов
10. Методология современного изучения религии
11. Теологическое объяснение религии
12. Методология параллельного анализа религиозной и социальной истории
13. Наука и религия: границы несовместимости и параллели.
14. Современные тенденции в религиоведении

ПРИМЕРНЫЙ ПЕРЕЧЕНЬ ТЕМ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ МАГИСТРАНТОВ

1. Становление сравнительного, антропологического методологических подходов религиоведения.
2. Становление феноменологического и функционалистского методологических подходов религиоведения
3. Принцип апостериоризма и методологической нейтральности в религиоведении

4. Религиозность ученого и проблема объективности в религиоведении во вт. половине
5. Методы исследований религии. «Методологический теизм» и «методологический атеизм».
6. Критика религиоведческой парадигмы начала XX века. (Э.Лэнг, Р.Маретт, Н.Зёдерблом).
7. Диффузионизм. Теория «культурных кругов».
8. Этнография, теология и религиоведение в концепциях прамоноотеизма В.Шмидта.
9. Структурализм: становление подхода. Проблема места религии в системе культуры: структурный функционализм Б.Малиновского и Рэдклиффа - Брауна;
10. Интрепретативная антропология Э. Эванс-Притчарда и К.Гирца.
11. Французская антропологическая школа: Э.Дюркгейм, Л.Леви-Брюль и др.
12. Становление классической феноменологии религии.
13. Использование методов сравнительного анализа и классификации религиозных феноменов.

СПИСОК РЕКОМЕНДУЕМОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Основная:

1. Красников А.Н. Методологические проблемы религиоведения: учебное пособие. – М.: Академический Проект, 2007. – 239 с.
2. Добренёв В. И., Радугин А. А. Методологические вопросы исследования религии. М:1989.
3. Методология научного познания: Г. И. Рузавин – Москва, Юнити-Дана, 2009 г.- 288 с.
4. Рысбекова Ш. С. Религиозная философия онлайн курс. Изд. Қазак университеті, 2016 г., 200 с.
5. Рысбекова Ш. С. Религиозная антропология. Изд. "Қазак университеті", Алматы, 2012г. 283с.
6. Косиченко, А.Г. Религия: сущность и актуальные проблемы. Алматы, 2012.
7. Байтенова Н. Ж. Религия и общество: современный дискурс. Изд. "Қазак университеті ", Алматы, 2015г., 161с.

Дополнительная:

1. Рысбекова Ш.С. Современная религиозная антропология. Алматы: Қазак университеті, 2016. - 223с.
2. Исмагамбетова З.Н. Западная философия XX века. - Ч. 1. - 159, [3] с., Алматы, 2015.

3. Байтенова Н. Ж. Религия как социокультурный феномен: религиоведческий дискурс. Изд. “Қазақ ұлттық университеті” баспасы, Алматы 2015г.
4. Тиллих П. Избранное. Теология культуры. Издательство: Юрист М: 1995. - 279с.
5. Элиаде М. Священное и мирское. Издательство МГУ. М:1994. – 144с.
6. Тейяр де Шарден. Феномен человека. «Издательство Аст». М:2002. – 553с.
7. Трофимова З.П. Гуманизм. Религия. Свободомыслие. М:1992. – 128с.
8. Франк С.Л. Непостижимое онтологическое введение в историю религии. М:2000. – 326с.
9. М. Шелер. Избранные произведения. Издательство «Гнозис». М:1994. – 490с.
10. Кьеркегор С. Страх и трепет. Издательство «Республика». М:1993. – 109с.
11. Мосс Морсель. Социальные функции священного. СПб Евразия, 2000
12. Мистика. Религия. Наука. Классики мирового религиоведения: — Санкт-Петербург, Канон+РООИ "Реабилитация", 2011 г.- 432 с.
13. Mircea Eliade, Willard R. Trask (Translator). The Sacred and the Profane: The Nature of Religion, 2012
14. Методы социологического исследования: В. И. Добреньков, А. И. Кравченко – Санкт-Петербург, Инфра-М, 2007 г.- 768 с.

**PRDRO 5301 - ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
РЕЛИГИОЗНЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ**
(профильное направление)

Объем 1 кредита

Затов К.А. – доктор философских наук, доцент кафедры религиоведения и культурологии Казахского Национального университета имени аль-Фараби

Рецензенты:

Аяжан Сагикызы – доктор философских наук, заведующий отделом философии Института философии, политологии и религиоведения КН МОН РК

Сулейменов П.М. – кандидат политических наук, доцент кафедры философии Казахского Национального университета имени аль-Фараби

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Типовая программа по курсу «Правовое регулирование деятельности религиозных объединений» разработана в соответствии с типовым учебным планом специальности «6М020600 -Религиоведение».

Краткое описание курса. Наша республика многоконфессиональна, то есть характеризуется наличием большого числа различных по вероучению религиозных объединений, что обуславливается не в последнюю очередь многонациональной структурой населения. Но последние годы отмечены своего рода религиозным бумом: наряду с усилением позиций существовавших религиозных организаций мы наблюдаем появление новых. Следовательно, государство может опираться на помощь религиозных организаций в нравственном воспитании подрастающего поколения. Оно будет способствовать повышению уровня правосознания в нашем обществе. В своей области политическое общество и религиозные объединения автономны и независимы друг от друга. Однако оба служат личному и социальному призванию одних и тех же людей. В курсе «Правовое регулирование деятельности религиозных объединений» мы рассмотрим эти проблемы. Обучение – 1 год.

Пререквизиты: религиоведение, история религии, первобытные формы религии, история Казахстана.

Постреквизиты: философия религии, религиозная антропология, социология религии.

Основные компетенции магистранта

При освоении курса «Правовое регулирование деятельности религиозных объединений»

магистрантам необходимо **знать:**

- роль религиозных систем в становлении правосознания личности и общества
- соотношение религиозных и правовых норм;
- особенности возникновения и развития канонического и церковного права;
- историю развития государственно-церковных отношений в РК;
- основные направления и идеи религиозного права.

Магистрант должен уметь:

- решать проблемы на уровне, необходимом для решения задач;
- владеть навыками ведения дискуссий и полемики;
- свободно ориентироваться и самостоятельно исследовать литературу по правовой и религиоведческой проблематике;
- приобретать новые знания, используя современные образования и информационные технологии;
- организовывать свой труд на научной основе.

Магистрант должен иметь навыки:

- научной и редакторской экспертизы правовых документов;
- методики работы над первоисточниками;
- самостоятельного анализа необходимой документации.

Пререквизиты: история религии, философия религии, социология религии.

Постреквизиты: методология религиоведения, религиоведческая экспертиза.

ТЕМАТИЧЕСКИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛИНЫ

	Названия тем
1	Роль религии в формировании государства и права
2	Религия и право
3	Типология правовых систем
4	Проблемы религиозной веры и свободы совести
5	Светскость государства. Принципы светскости
6	Правовое регулирование свободы вероисповедания и совести зарубежных светских государствах
7	Правовое регулирование свободы вероисповедания и совести в Казахстане
8	Основные модели взаимоотношения государства и религиозных объединениях странах современного запада
9	Религиозных объединения и порядок регистрации религиозных объединений в Республике Казахстан
10	Основные принципы взаимоотношения между государством и

	религиозными объединениями в Республике Казахстан.
11	Актуальные проблемы взаимоотношения религии и права в современном мире

СОДЕРЖАНИЕ ДИСЦИПЛИНЫ

Цель преподавания курса «Правовое регулирование деятельности религиозных объединений» систематическое изложение нормативно-правовых аспектов деятельности религиозных объединений в Казахстане. Подготовка специалистов, обладающего глубокими знаниями и компетенциями в сфере государственной службы осуществляющих правовое регулирование деятельности религиозных объединений.

Задачи курса: формирование правовой культуры; объяснение значения правовых норм регулирующих религиозную деятельность; формирование у магистрантов навыков анализа необходимой документации в сфере государственно-религиозных отношений;

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

Роль религии в формировании государства и права

Понятие государства: признаки и функции. Типы государства. Светское и теократическое государство. Процессы сакрализации и секуляризации. Исторические типы отношений между государством и религией. Концепция государственной религии: характер и признаки. Принцип разделения государства и религии. Понятие права: сущность, виды и функции. Влияние религиозных норм на формирование права и характерные черты.

Религия и право

Понятие закона: особенности и характерные черты. Религиозная, правовая, социальная система и ценности. Понятие канонического права. Формирование и развитие канонического права. Канонические факторы вносящие вклад в развитие правовой системы. Источники канонического права. Роль канонического права в развитии европейской цивилизации. Византийское церковное право. Мусульманское право: источники и школы. Особенности исламского права. Роль ислама в развитии права казахского народа. Типология правовых систем

Типология правовых систем

Понятие типа право. Цивилизационные и формационные принципы классификации правовых систем. Исторические типы права. Рабовладельческое право: сущность и особенности. Древний Восток и древние правовые системы. Феодалное права: сущность и особенности.

Буржуазное право: становление и развитие. Роль и место религии в правовых системах.

Проблемы религиозной веры и свободы совести

Религиозная вера и ее признаки. Проблема свободы совести в истории религии и философии. Исторические типы свободомыслия. Понятие свободы вероисповедания и ее сущности. Свобода совести: эволюции исторического и правового содержания. Взгляды на свободу совести в философии эпохи просвещения. Ислам о свободе религии. Права человека в исламе.

Светскость государства. Принципы светскости

Понятие светскости. Предпосылки формирования светскости государства. Светскость как система ценностей. Светскость как разделение системы управления от религии. Светское правительство и светскость в качестве норм, регулирующих общественные отношения. Понятие светского государства. Светский характер государства: определения и признаки. Разделение государства и религиозных объединений. Светский характер системы государственной службы и государственного образования.

Правовое регулирование свободы вероисповедания и совести зарубежных светских государств

Проявления свободы вероисповедания и свободы совести в Конституции и законодательстве США. Конституция Французской Республики о сущности и практике свободы совести. Современное европейское законодательство о свободе совести. Свобода вероисповедания и свобода совести в Странам Содружества Независимых Государств.

Правовое регулирование свободы вероисповедания и совести в Казахстане

Правовое положение религии в Республике Казахстан. Право на свободу вероисповедания и совести. Конституционные основы светскости государства в Республике Казахстан. Закон «о свободе вероисповедания и религиозных объединениях» 1992 года и его роль в становлении Казахстана как светского государства. Религия и правовое сознание. Политико-правовое регулирование межконфессиональных отношений в Республике Казахстан. Закон «о национальной безопасности РК. Законодательно-нормативные основы борьбы с терроризмом и экстремизмом в РК.

Основные модели взаимоотношения государства и религиозных объединений в странах современного запада

Международные документы по правам человека. Основные права и свободы человека. Основные типы государства и религиозных объединений. Анализ концептуальных отношений между государством и религиозными организациями в западных странах. Сепарационная модель

взаимоотношения религии и государства. Дифференциальная модель государственно-конфессиональных отношений. Три вида правового статуса религиозных общин: статус государственной религии, консенсуальный статус, статус официально признанных религий. Кодификационные и частные соглашения регулирующие государственно-конфессиональные отношения. Конкордат – как модель кодификационного соглашения.

Религиозных объединения и порядок регистрации религиозных объединений в Республике Казахстан

Понятие религиозных объединений. Типы религиозных объединений. Устав религиозных объединений и его основные положения. Сферы компетентности религиозных объединений. Регистрация религиозных объединений и ее требования. Религиозные организации и миссионерская деятельность. Компетенции уполномоченного государственного органа, регулирующего деятельность религиозных объединений. Международные отношения с религиозными объединениями.

Основные принципы взаимоотношения между государством и религиозными объединениями в Республике Казахстан. Приоритетные направления политики Республики Казахстан в сфере религиозных отношений. Принцип разделения государства и религии. Обеспечение свободы совести и религии. Принцип автономности и религиозных объединений и религиозной терпимости. Равенство перед законом, религиозных общин и верующих. Принцип партнерства государственных органов и религиозные общины. Правовой аспект религии в Республике Казахстан.

Актуальные проблемы взаимоотношения религии и права в современном мире

Религия и право, как средство регулирования социальных отношений. Закон и табу. Понятие закона в религиях мира. Сакральные (Божественные) и мирские законы. Религия и права в истории религии. Девиантное поведение и роль религии в ее предотвращении. Религиозные объединения и гражданское общество. Политизация религии и ее вызовы. Радикальные религиозные группы. Религиозные экстремистские и террористические-ориентированные группы и правовые механизмы противодействия их деятельности. Новые религиозные движения и ассоциации, правовые аспекты их функционирования.

ПРИМЕРНЫЕ ТЕМЫ СЕМИНАРСКИХ ЗАНЯТИИ

1. Основы правового регулирования религиозной деятельности
2. Статус религиозных объединений Республики Казахстан
3. Регистрация и перерегистрация религиозных объединений в Республике Казахстан

4. Правовое положение иностранных религиозных миссий в Республики Казахстан
5. Ислам о свободе вероисповедания
6. Государство и религия в современном Казахстане
7. Принцип равенства перед законом всех религий и религиозных организаций
8. Нормативные документы, правила и положения осуществления религиозной деятельности
9. Современные представления о "свободе совести"
10. Коран о свободе совести
11. Международное право о свободе вероисповедания и совести
12. Западноевропейские и Американские философы XVII века о свободе совести и вероисповедания

ЗАДАНИЯ ДЛЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ МАГИСТРАНТОВ

1. Причины обострения межконфессиональных отношений
2. Взаимоотношения между церковью и государством в современном мире
3. Перспективы религиозных отношений в мире
4. Основные проблемы государственно-религиозных отношений в истории Казахстана. Право на свободу мысли
5. Принцип равенства перед законом всех религий и религиозных организаций.
6. Дипломатические отношения Республики Казахстан с религиозными организациями
7. Формирование административной системы правления России в Казахстане XVIII-XX вв. Адат и шариат в казахском обществе
8. Закон о свободе совести в Республике Казахстан
9. Правовое положение иностранных религиозных миссий
10. Свобода вероисповедания в современных мусульманских странах
11. Влияние религиозных организации на внутреннюю и внешнюю политику страны

СПИСОК РЕКОМЕНДУЕМОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Основная:

1. Трофимов Я. Государственно-церковные отношения в Казахстане. - Алматы, 1995.
2. Зеленков М.Ю. Государственно-конфессиональные отношения: правовой аспект. М. 2004
3. ҚР «Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы» Заңы. 25.10.2011

4. Байтенова Н.Ж. және т.б. Қазіргі дәстүрден тыс діни қозғалыстар мен культтер. - Алматы: Әрекет Принт, – 2009.
5. Байтенова Н.Ж. және т.б. Қысқаша діндер тарихы. - Алматы: Әрекет Принт, – 2009.
6. Байтенова Н.Ж. және т.б. Қазіргі Қазақстандағы жаңа діни ұйымдар. – Алматы, 2010.
7. Психология религий: учебное пособие / И.Б. Ардашкин. – Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009. – 276 с.
8. Сафронов А.Г. Психология религии. – Киев: Ника-Центр, 2002
9. Зенько Ю.М. Психология религии. – СПб.: Алетейя, 2002.

Дополнительная:

1. Дворкин А.Л. Сектоведение: тоталитарные секты. Опыт систематического исследования / А.Л. Дворкин. – Нижний Новгород: Изд-во Братства св. А. Невского, 2002. – С. 40 – 41.
2. Гражданский кодекс Республики Казахстан.-Алматы, 2011.
3. Локк Д. Опыт о веротерпимости//Соч. в 3т. М., 2008.
4. Мартин У. Царство культов.СПб, 2003
5. Права человека: Сборник международных документов.-М., 2005.

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ

№	Пәннің аты Название тем	
1	Қазіргі дінтану мәселелері (<i>ғылыми және педагогикалық бағыт</i>).....	3
2	Дінтану әдіснамасы (<i>бейіндік бағыт</i>).....	16
3	Діни бірлестіктердің қызметін құқықтық реттеу (<i>бейіндік бағыт</i>).....	27
4	Проблемы современного религиоведения (<i>научное и педагогическое направление</i>).....	34
5	Методология религиоведения (<i>профильное направление</i>).....	48
6	Правовое регулирование деятельности религиозных объединений (<i>профильное направление</i>).....	60